BISERICA
ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

ANUL AL XIII-lea, No. 11.

FEVRUARIE.

TABLA MATERIILOR.

BUCUREȘTI.

Tipografia Cărților Bisericescĭ

34. Str. Principatele-Unite, 34.

1890.

DECISIUNEA

Sântuluĭ Sinod al Sânteĭ nóstre Bisericĭ autocefale drept măritóre de rĕsărit.

Privitóre la icónele, architectura, pictura și ornamentațiunea bisericilor din tótă țara, cum are să sĕ urmeze pe viitor.

Sânta nóstră Biserică drept măritóre de rĕsărit, gelósă de învețătura Dumneḑeesculuĭ sĕŭ fondator, cum și de tradițiunile și așezĕmintele sale, a lucrat în tot chipul la întărirea sentimentuluĭ religios printre popóre și la mântuirea sufletelor lor,

Dorind a ține pironită vederea și simțul fiilor sĕĭ asupra Dumneḑeireĭ și Sânților, ea a deschis artelor frumose porțile sale, și a transmis posterităţeĭ icóna vie a tuturor persónelor Sânte, carĭ sunt în adorațiune și venerațiune la popórele creștine.

Sub-semnațiĭ,

Considerând pictura bizantină și împreună cu dênsa și pe cel-l-alte arte frumóse, ca fiind singurele întru a representa cu splendóre, magnificență și cu-

vioşie persónele cele marĭ şi Sânte ale religiuneĭ creştine, şi a întreţine în popor adevĕratul sentiment religios;

Avênd în vedere că artele frumóse bizantine aŭ fost întroduse în Biserica nóstră Română încă din cele dintâiŭ timpurĭ ale apariţiuneĭ lor şi prin acésta, deprinderea poporuluĭ nostru cu ele şi apropierea lor de cătră artiştiĭ şi artisaniĭ noştrĭ românĭ;

Vĕḑênd cu durere góna tacită ce sĕ dă acestor arte spre a le scóte de prin bisericĭ, şi a le înlocui cu altele nuoĭ şi necunoscute poporuluĭ nostru;

Vĕḑênd marea afluenţă de tot felul de icóne strĕine, carĭ aŭ inundat ţara din tóte părţile;

Vĕḑênd că prin unele bisericĭ se fac zugrăvelĭ şi sĕ întrebuinţéza architectură, iar prin casele românilor creştinĭ să întroduc icóne, carĭ sunt departe de a înfăţişa după cum sĕ cade imaginea Dumneḑeireĭ şi chipurile Sânţilor din vechea şi pazita de Dumneḑeŭ Biserică a Românilor;

Vĕḑênd ca ornamentaţiunea bisericeĭ în genere ce sĕ întroduce de cât-va timp, este lipsită aprópe şi de cerinţele artistice şi de cele liturgice ale ritualului nostru, şi prin urmare departe de a ajuta geniul cultural al poporuluĭ român întru desvoltarea sentimentuluĭ seŭ religios şi naţional;

Şi dara, temêndu-ne ca nu cum-va prin introducere de nouĭ arte în Biserica şi prin casele creştinilor sa sĕ struncine dreapta credinţă în popor şi în el însuşĭ;

Sântul Sinod ia disposiţiunile urmatóre:

1. Prea Sânţiţiĭ Episcopĭ eparhioţĭ să supraveghеze cu dinadinsul în jurisdicţiunea lor, ca pictura

architectura şi ornamentaţiunea, care se va întroduce de acum înainte, fie prin bisericele cele vechı fie prin cele nouĭ saŭ reînoite—sa fie conform stiluluĭ bizantin deja în us Biserica nóstră Română autocefală drept măritóre de rĕsarit.

2. Sá pună îndatorire preoţilor şi epitropilor tuturor bisericilor ca înainte de a sĕ contracta zugrăvirea uneĭ bisericĭ să sĕ presinte la aprobarea prealabilá a Chiriarchieĭ tablourile ce aŭ a sĕ întroduce în biserică, cu modelurile lor de zugrăvélă.

Aceiaşĭ regulă sĕ va urma şi în ceea-ce priveşte arhitectura şi ornamentaţiune bisericelor.

3. Sa oblige pe preoţĭ a nu primi în biserică spre sânţire, de cît numaĭ icóne carĭ sunt aprobate şi recomandate de Chiriarhie saŭ eşite din atelierele pictorilor noştri românĭ cunoscuţı şi probaţĭ cel puţin de doĭ saŭ treĭ Chiriarchĭ aĭ ţereĭ.

Icónele cele nesânţite dupa ritualul sânteĭ nóstre Bisericĭ sĕ vor scóte cu încetul de prin casele creştinilor prin influenţa morală a preoţilor şi în locul lor sa li sĕ recomande cele autorisate de Chririarhie.

4. Să céră autorităţilor judeţelor ca sa îndatoreze pe primarĭ a respecta şi eĭ din partele disposiţiunile de maĭ sus şi a nu îngadui vîndarea de icóne şi objecte sacre în cuprinsul administraţiuneĭ lor, remăind ca aceste objecte creştine sa li sĕ procure numaĭ prin biserica parochială.

5. Prescurile se vor fabrica de femeĭ creştine piόse saŭ numaĭ de creştinĭ.

6. Abaterea de la disposiţiunea a doua de maĭ sus, va atrage pentru Preoţĭ caterisirea şi pentru E-

pitropi distituirea şi darea lor în judecată, spre a despăgubi parochia de suma cheltuită cu pictura, architectura şi ornamentaţiunea contrariă dispositiunilor Bisericeĭ nóstre Române autocefale drept mărităre de rĕsarit.

7. Biserica a careĭ pictură, architectură şi ornamentaţiune s'a făcut contra acestor dispoziţiunĭ este şi rĕmâne închisă.

8. Abaterea de la dispoziţiunea a treia se va pedepsi întâĭ cu oprire pe treĭ lunĭ, al doilea cu oprirea pe un an, şi al treilea cu caterisirea.

1889 Noembrie 22.

(Semnaţĭ): *I. P. S. Iosif Mitropolit Primat.*
P. S. *Episcop* *Ghenadie al Rômniculuĭ.*
" " " *Inocentie Buzeŭ.*
" " " *Silvestru al Huşilor.*
" " " *Ghenadie al Argeşuluĭ.*
" " " *Parthenie al Dunareĭ de-jos.*
" " *Arhiereu* *Jeremia Gălăţénu.*
" " " *Valerian Rômnicénu.*
" " " *Calistrat Bêrlădénu.*
" " " *Innocentie M. Ploeşténu.*
" " " *Gerasim Piteşténu.*
" " " *Dositeiŭ Botoşanénu.*

DESPRE SENTIMENTUL RELIGIOS
IN RAPORT CU CEL SOCIAL ȘI NAȚIONAL.

II.

Necesitatea culturei Clerului.

(Urmare. Vedĭ No 9, anul al XIII-lea, pag. 50?).

Din cele ce am dis pana acum resultă: că omul pórtă în sine un simbure, sentimentul religios, ce se desvoltă și devine arbore cu necesitate. Așa dar omul are în sine capacitatea de a ajunge un grad știut de desvoltare. A rĕmânea însă așa și a se mulțemi numaĭ cu acel grad, la care'l pot înalța numaĭ facultațile sale naturale, a sta în religiunea naturală și a nu dori maĭ mult, acésta'ĭ în contradicere cu mintea sănĕtósa, cu perfectibilitatea omenésca și cu sentimentul de înobilare al omuluĭ. Pe lângă acésta, cestiunea defectuosităţeı minţeĭ omeneștĭ este resolvita, și că ea nu'șĭ póte ști orĭ cunóște nicĭ macar destinațiunea sa cu exactitate. Am vĕdut că omul n'are de cât un sentiment nehotărât, un elan, ce'l mișca către *Causa primară*, ĭar nu o știință positivă și stabila, căria să i se póta încrede; ș'apoĭ acea credința să devina busula sa în tóte afacerile acesteı viețı. Dupre cum voiajorul n'ar putea ajunge la scopul propus, dacă n'ar ști prin ce continente trebue să treacă, tot asemenea și omul lăsat în pu-

terea sa singur, nu va putea ști cu precisiune unde trebue să ajungă percurgênd astă viață, și spre ce liman să se îndrepte Dupre cum geometru fară un punct dat nu póte a'șĭ resolvi teorema sa, tot asemenea și mintea, fară a admite. principiile, din carĭ sa resulte ca consecințĭ morala sa; căcĭ ar fi a admite rîŭ fără isvor, orĭ efect fară causă. Acéstă insuficiență a omuluĭ a fost recunoscută de tótă lumea antică și modernă, și cântată maĭ de toțĭ poețiĭ. De aceea și declarăm: că tótă știința omuluĭ este relativă. Acéstă relativitate ar decădea de câte orĭ am fi în posibilitate de a cunóște absolutul. Admiterea unor principiĭ positive pentru viața nóstră morală nu este în contradicere cu rațiunea, dupre cum nicĭ conducĕtorul cu cel condus, dupre cum busula pentru marinar, orĭ profesorul pentru elev. Acéstă acceptare argumentéză numaĭ imperfecțiunea nóstră, pe carea n'o negăm. Aceste principiĭ neputêndu-se inventa de om, ca creatură, i le-aŭ descoperit Dumnedeŭ ca Creator. Creștinismul dar ne învață în mod convingĕtor, că Dumnedeŭ, Creatorul totuluĭ, a bine-voit a descoperi omuluĭ tóte acele cestiunĭ de carĭ are necesitate în percurgerea viețeĭ pe acest pamênt. Aceste cestiunĭ nu puteau fi nicĭ odinióră resolvite positiv de rațiunea omenésca. ci cel mult numaĭ atinse. Religiunea creștină ni le propune în mod dogmatic și autoritar, formând codicile positiv al Religiuneĭ. Noĭ însĕ, spre a fi admisibile și convenabile mințeĭ nóstre le învestim cu tótă forma științeĭ omeneștĭ, și așa le presentăm în metod științific, logic, de și nu putem patrunde pe deplin fondul lor obiectiv. Raportul dar al dogmelor Creștinismuluĭ față de știința omenéscă, constă în forma espunereĭ, ce nu diferă, supunêndu-se aceloreașĭ regule logice, respectiv de sistem, purtând în totul caracterul științific. Diferința existentă în respectul fonduluĭ este fórte mare, cu tóte acestea forma ce le-o dăm. nu degradează și nicĭ înjosesc întru nimica fondul lor divin. Ele decurg din fôntâna imediată a adevĕruluĭ, din D-deŭ; pe când cele umane sunt resultatul cercetăriĭ și cugetăriĭ omeneștĭ. In științele ome-

neștĭ mintea progresază gradat, după multe esperiențĭ și raționarĭ, pe când în cele divine se anunță de odată adevĕrul trebuitor nouĕ în perfecțiunea sa. In Religiune dar adevĕrurile dogmatice, decurgênd imediat din lumina centrala, ce sunt aurora orĭ razile derivate din acea lumina, D-ḑeu, de aceea ele, dogmele, pórtă și notele de perfecte, autoritare și imposante, orĭ majestóse. Ele îndeplinesc tardivitatea mințiĭ naturale, evită erorile comise de rațiune în asemine materie, în fine pun capat tuturor nedumeririlor omeneștĭ în cestiunile vitale, ce interesaza pe om, și prin acésta fac a disparea, ca întunericul prin lumină, tóte opiniunile curióse și absurde, emise din crieriĭ morboșĭ orĭ pĕcătoșĭ moralminte. Creștinismul a facut pe om a fi tot așa de positiv în cestiunile religióse ca și în științele exacte, cu acea diferință, că acolo, în dogme, nu póte fi eróre, pe când aicea în știința omenéscă se întîmpla adese. Acéstă positivitate a religiuneĭ, 'ĭ dă omuluĭ cel maĭ mare profit în percurgerea acesteĭ viețĭ; cacĭ acuma n'are maĭ mult a se cugeta sigur, și a se convinge prin sine, ci numaĭ a admite, dupa formele științeĭ, acea ce el nu putea nicĭ odinioră afla prin propriele sale facultațĭ. In acest mod 'ĭ lasa tótă viața spre a lucra și a produce virtuțile ce decurg din acele dogme, prin carĭ numaĭ se póte perfecționa. Aicea îndoiala nu maĭ are loc; de aceea cel ce cugeta conform cu principiile luĭ Christos și aplica asupra luĭ corect doctrina sa, nu póte a nu fi moral și virtuos. Dogmele dar sunt absolut necesare pentru tot omul cu mintea sănĕtósa, ele sunt în theologie, ceea ce sunt adevĕrurile probate în matematica, ceea ce sunt obiectele pentru sensĭ. Dupre cum nu póte esista un edificiŭ fară fundament, așa nicĭ morală fără dogme, și precum nava este amenințată de a naufragia neavênd busulă, și omul a pĕcătui, neavênd principiĭ dupa care să viețuiască și se lucreze moralminte. Nu se póte admite în fine conduită morală și acțiunĭ virtuóse, acolo unde nu esist principiĭ religióse positive, dupre cum nu se póte orbuluĭ pretinde

să judece despre colorĭ, orĭ surduluĭ de a se pronunţa asupra tonurilor, orĭ arboreluĭ selbatec de a produce fructe cultivate.

Din cele ḑise nu resultă de loc, că dóră Chreştinismul ar dispreţui ştiinţa omenéscă, sau că ar fi în contra progresuluĭ ştiinţific, produs de mintea nóstră; şi ceĭ ce'ı fac aseminea acusare sunt saŭ în o profundă eróre, saŭ plinĭ de pasiunĭ în contra Religiuneĭ. Noĭ Creştiniĭ, o declarăm în faţa lumeĭ, că ĭubim filosofia din suflet şi o consideram ca sora minoră a Religiuneĭ, pe care theologia o ajută în cestiunile ce ea nu le póte resolvı; dupre cum şi filosofia concede theologieĭ tóte formele după carĭ numaĭ un adevĕr se póte presenta minţeĭ nóstre, ş'apoĭ a se adopta cu convicţiune. Dacă să gasesc theologĭ ce atacă filosofia, aceştia de bună sama ca înca n'aŭ înţeles Chreştinismul. Filosofia a facut fórte mare serviciu theologieĭ, susţinênd'o pe când era amenințata de sofismele minţeı omeneştı; tot de asemenea şi theologia la rândul sĕŭ şĭ-a platit datoria. Dacă câte-odată ş'aŭ declarat resbel între ele, causa a fost ca una a impietat asupra drepturilor celeĭ-lalte. Istoria omenireĭ ne da o sumă de exemple în astă privire: ĭar mie 'mĭ place a cita şi aicea pe Sântul Grigorie Nisul; ĭată ce ḑice: *Că spiritul este nemuritor, despre acésta atestă şi filosofia omenească. dar emanând din corp în corp şi transmutându-se din raţional în neraţional. Ḑic că există Dumneḑeŭ, şi atestă ca este Creator, dar avênd necesitate de materie; susţin că este drept şi putinte, dar care la ocasiunĭ lasa loc fatalismuluĭ; şi pentru ce se espunem în detail cum adeverurile dogmatice se maculeasă de filosofia omeneasca prin adăugirĭ neconvenabile?* (Tom. I, pag. 194). „Prin urmare acest Sânt Părinte recunóşte că filosofia póte să ajungă un grad óre-care de ştiinţă, daca însă se forţaza maĭ mult de cât 'ĭ conced puterile sale, atuncĭ greşeşte.

Religiunea creştină este creata pentru om, ĭar nu omul pentru ea, şi cel ce o a predicat a cunoscut absolut atât pe om, cât şi puterile sale; fiind însuşĭ Autorul omuluĭ. A-

comodându-se Religiunea omuluĭ, prin acésta 'ĭ recunóşte şi puterea facultaţilor sale, 'ĭ dă raţiuneĭ respectul datorit, căcĭ prin minte recunóşte şi se convinge despre caracterul divin a Religieĭ; dar nu'ĭ logic de a'şĭ permite să lucreze arbitrar şi absolut în cestiunĭ ce trec peste puterile minţeĭ omeneştĭ. Noĭ creştiniĭ facem fórte mare us de raţiune în theologie, dar nu voim aĭ recunóşte autoritatea sa în materiĭ transcedentale, unde maĭ tot-deauna a şchiopătat, cacĭ ar fi a admite ca partea cuprinde totul, şi acésta'ĭ absurd. Prin urmare ar fi o eróre a supune absolutul relativuluĭ, orĭ pre Dumneḑeŭ omuluĭ! De câte orĭ i s'a acordat acest drept filosofieĭ, de atâtea orĭ a aruncat chiar şi pe D-ḑeŭ de pe tronul seŭ, rîdicênd armele asupra Sa şi a esclama ca Iulian Paravatul, voind a se inaugura prė sine de Dumneḑeŭ. Libertatea conştiinţeĭ în materiĭ religióse este fórte buna şi noĭ o admitem, dar trebue să ştim ca nu ni s'aŭ dat acéstă libertate spre a ne distruge moralminte, ci a ne edifica. Libertatea, dupa Apostolul când trece margenile cuviinţeĭ devine licenţa, abuz. Contrariĭ Religiuneĭ o invóca contra nóstra, dar realitatea ni demonstra ca eĭ sunt ceĭ maĭ arbitrarĭ în apucaturile lor şi ceĭ maĭ absoluţĭ în ideile lor. Combat Creştinismul orĭ numaĭ spre a'şĭ justifica opiniunele şi conduita lor, orĭ spre a face loc Raţionalismuluĭ sau Materialismuluĭ, a căror fructe încep a ne produce epidemiĭ şi pestilenţĭ morale-sociale. Ş'apoĭ pe ce basa să aruncă dogmele creştine şi se accept alte ideĭ curat omeneştĭ? Eĭ ne spun: în puterea resonuluĭ, dar óre pot a ne presenta probe despre stabilitatea şi eficacitatea principiilor minţeĭ omeneştĭ? Oare ceea ce astă-ḑĭ susţine, nu va combate mâne? Oare n'avem şi noĭ aceaşĭ minte, aceleaşĭ facultăţĭ, şi n'am putea să le ḑicem, ca odiniora Apologiştiĭ? *Veniţĭ voĭ la noĭ, căcĭ noĭ n'avem ce culege de la voĭ, căcĭ noĭ cunóştem pe ale vóstre.* Noĭ ştim că există discuţiĭ între ómenĭ şi asupra cestiunelor celor maĭ bine probate. Atuncĭ pe ce se ne basem? A mĕ supune resonuluĭ altuia, ar fi a'mĭ sclăvi pre al meŭ, şi de câte orĭ admitem ideia altuia, admitem sclăvia orĭ

arbitrarietatea. Decĭ Sântele dogme ale Religiuneĭ Creştine sunt caile ce ne conduc cu siguranţă către perfecţionare şi ajungerea destinaţiuneĭ nóstre, sunt ochiĭ ce preservă conştiinţa nóstra de erorĭ, precum ceĭ materialı corpul de cădere; sunt puntea pe care numaĭ se póte salva cel ce a suferit naufragiu, sunt în fine lumina harică ce scóte pe pĕcatos din infernul înegrit şi întunecat, şi'l întroduce ca şi pe acel tâlhar, direct în paradis. Moraleĭ sunt indispensabile dogmele ca edificiuluĭ basele, ca corpuluĭ întegritatea membrilor spre a funcţiona drept. Unde nu se accept dogme, acolo nu póte esista Morala creştina singura adevĕrată, ci un bigotism, o deprindere cel mult. Suspendând dogmele, să suspenda orĭ-ce idee de autoritate, positivitate, moralitate şi prin urmare siguranţa în familie, cetăţĭ şi naţiunĭ. Ele, Dogmele, nu sunt în contradicere cu mintea, dupre cum ce este de asupra mea nu este în contra mea şi opus mie, ci superior mie. Dogmele sunt folositóre dar pentru omı în tóte privinţele: sociale, morale şi intelectuale. Cel ce pretinde a avea Morală în societate fară Religiune reclamă a avea lumina fara sóre, vedere fara ochĭ.

Pentru a se putea însă presenta cu demnitate Chreştinismul în seculul nostru, ce pare a nu admite nimica din ceea ce se numeşte supranatural; pentru a se espune creştinismul conform cu desvoltarea şi civilisaţiunea actuala, şi a nu maĭ fi tratată Religiunea creştină de retrogradă şi contrara, cum dic, natureĭ omeneştĭ celeĭ perfectibile; pentru ca dogmele religiuneĭ să nu maĭ devina derisoriĭ şi scandal pre buzele necredincĭoşilor saŭ a ignoranţilor; pentru a se rîdica în fine insulta adusă Creştinismuluĭ, ca tîmpeşte şi nu desvoltă cu învĕţatura sa mintea omenească, că adica suspendă şi nu recunóşte libertatea, că condamna şi nu încurajază geniul, nicĭ un mijloc nu póte fi de cât cultivarea inimeĭ şi a minţeĭ tuturor acelor persóne, ce aŭ a representa Creştinismul din oficiŭ. Acésta religiune, fiind venita omuluĭ de sus prin Iisus Christos, conţine tótă perfecţiunea obiectiva de care are omul nevoe. De acea nu maĭ

póte admite inovări în dogme—fiind absolut perfecta ca și D-ȡeŭ. Dar perfecțiunea sa obiectivă nu înpedecă de loc desvoltarea și acomodarea sa în omenire, și nicĭ ataca sânțenia eĭ, ci din contra susținem că mulțemindu-se cineva numaĭ cu perfecțiunea obiectivă a religiuneĭ, a caȡut în cele maĭ grave erorĭ. Decĭ ceĭ ce sunt menițĭ a se învesti cu toga apostolatuluĭ, aŭ necesitate absoluta de cultura mare, căcĭ fară ea, maĭ mult compromit demnitatea adevĕrurilor misiuneĭ la care s'a sacrificat. Este posibil óre, să așteptăm capodopere artistice de la ceĭ ce n'au studiat artele? In zădar vom privi să isbucnească apă de unde nu este isvor! precum Moisi odinióra, dacă n'avem credința însădită, ce'ĭ o cunoștință supra-naturala, dar acceptată de minte în urma unuĭ studiŭ. Credința órbă este eresie și degradează natura omuluĭ. Creștinismul s'a propagat nu prin foc, nicĭ sabie, nicĭ constrângere, ci prin cuvênt, prin convingere, obținute în puterea argumentărilor omeneștĭ și divine.

Din acestea resultă, că educațiunea și instrucțiunea trebuesc să fie indispensabile candidatuluĭ de theologie, și unde lipsesc aceste condițiunĭ, acolo Religia este înlocuita prin superstiție, bigotism și fariseism; ĭar profitul ascultatorilor unuĭ ast-fel de învĕțător, va fi stingerea saŭ alterarea sentimentuluĭ religios. Theologul neînvéțat în știința omenească devine ridicul în fața celor învĕțațĭ, și atuncĭ în loc de a-ĭ lumina și conduce, el se conduce de alțiĭ și se umilește înaintea științeĭ omeneștĭ. Dureros spectacol ne represinta necultura intelectuală a Clerului Creștin. Un portret în miniatură este și Clerul țĕreĭ nóstre! trebue s'o spunem cu tótă nepărtinirea, căcĭ de mult aŭ tăcut gura Varlaamilor, Dositheilor, Antimilor, Grigoriilor, Veniaminilor etc. De mult staŭ în părăginire Anvonele prin bisericile creștinilor, ca via nelucrată din Evangelie, ĭar scrierile religióse fără considerare pare că au și dispărut. Trist viitor ne aștéptă mergênd tot așa.

In omenire există o lupta continuă între spirit și mate-

rie, acésta'şĭ are atleţiĭ sĕı viguroşĭ şi bine esercitaţĭ şi armaţĭ, ĭar acela nişte improvizaţĭ, cariĭ tocmaĭ teologie ştiŭ maĭ puţin. De demult dar lupta pare a fi decisă în favórea ómenilor timpuluĭ, şi numaĭ o scântee supranaturală maĭ pune în activitate mişcarea representanţilor Creştinismuluĭ. Instituţiunele positive însa ale Creştinismuluĭ nu numaĭ obligă, ci încă ameninţă cu escomunicare, condémnă şi esclud din oficiĭ pre toţĭ aceĭ ce nu sunt la înalţimea datorjilor. Astă-ḑı şi canónele staŭ părăsite şi neaplicate, ca deşerturile nestrăbatute.

Am putea sa citam sute de locurĭ din Sânta Scriptură şi din Seculiĭ primarĭ aĭ Bisericeĭ, spre a ne putea convinge despre importanţa ce a dat instrucţiuneĭ şi educaţiuneĭ Creştinismul, dar fiind cunoscute, citez numaĭ următórele: Christos a ḑis discipulilor sĕı: *Mergeţĭ şi învĕţaţĭ tóte popórele;* Dar astă-ḑı unde maĭ resună vocea oratoruluĭ precum odinióră a S-tuluĭ Ioan, supranumit Gură de aur, pentru elocinţa sa? Iisus Christos a ḑis: *Voĭ sunteţĭ lumina lumeĭ, Voĭ sunteţĭ sarea pamêntuluĭ;* dar asta-ḑĭ abĭa maĭ avem pe icĭ colea câte o lumină creştină, abĭa ne maĭ putem îndulci şi întari suferinţele şi lipsele religióse prin sarea Evangelică. Sântul Apostol Pavel ḑice cătrĕ Tit: *Fiĭ tare în cuvênt*, dar asta-ḑĭ tarie de cuvênt maĭ numaĭ afli. Mântuitorul a ḑis: *Căutaţĭ maĭ întaĭ împĕrăţia luĭ D-ḑeŭ*, pe când noĭ nu suntem preocupaţĭ astă-ḑĭ de cât de afacerĭ lumeştĭ şi materiale, departe de chemarea Apostolica. Ar trebui să imitam specialminte pe S tul Grigorie, supranumit Theologul, pentru profunditatea cugetarilor sale în creştinism. Regeneratorul Universuluĭ a ḑis: *Cuvêntul vostru sa fie aşa, aşa, şi nu, nu*, dar în nicĭ o carieră nuvom gasi maĭ multe invidiĭ, calomşi nestatorniciĭ, pe când ar trebui sa imităm pe Sf. Marele Vasilie a caruĭ caracter era ca ferul, ĭar faţa neschimbată ca marmura.

Prin instrucţiunea Cleruluĭ s'a apărat Creştinismul în contra atacurilor păgâne, prin pana abilă a Apologeţilor; prin educaţiunea şi instrucţiunea Clerului se emulaŭ creştiniĭ

în practica virtuților. Unde nu esistă învĕțătură, acolo nu póte fi realisată în conștiință nicĭ o virtute, și fapta sĕvêrșită fară știința nu'șĭ póte avea valora sa.

Din aceste raționamente estragem conclusiunea: că Instrucțiunea și educațiunea sunt absolut necesare și indispensabile pentru candidațiĭ Apostolieĭ luĭ Christos. Dar óre n'au dreptate ceĭ ce ne obiectéză când ḑic, că Iisus Christos n'a învĕțat nicăerĭ carte, ca Apostoliĭ au fost nestudiațĭ și ca numaĭ condușĭ de S-tul Spirit aŭ facut ceĭa ce aŭ făcut, că învĕțatura multa a adus eresiĭ și schisme în Biserica, că în fine rîdică tipul omuluĭ umilit, pe care'l reclamă Creștinismul? Aceste sunt obiecțiile ce ne le face ignoranța, și carĭ în aparență par a fi convingĕtóre la prima auḑire. La aceste inculparĭ voiŭ respunde maĭ întaiŭ cu Sf. Grigorie Nazianzul, ĭată el ce ḑice: *Socot că de toțĭ ómeniĭ prudențĭ este admis că instrucția este primul bun între ómenĭ, nu num'ĭ a nóstră, ci și cea laică, pe care mulțĭ dintre noĭ o cred vetămătóre și distrugĕtóre; dar cugetă reŭ. Decĭ trebue óre să disprețuim instrucțiunea, dupre cum opinează uniĭ; nu, ci trebue a-ĭ considera pe acia de ignoranțĭ și secĭ.* (Gr. Naz. cuv. 20, pag. 324 și 325). Iată și cuvintele celuĭ cu eloquența de aur, ce sunt fulgere și tunete pentru ignoranță:

Ascultă și cele ce aŭ ḑis (Pavel Apostolul) luĭ Tit despre situațiunea Episcopilor, după care încă adaugênd ḑice: Se cuvine ca Episcopul să fie studiat în învețătura cuvêntuluĭ credințeĭ, spre a putea combate și pe contrarĭ. (Ioan Christ. cătr. Tit. I, 19). Iar Sf. Grigorie Theologul în poesie cântă: *Spune'mĭ acésta cum eĭ, nefiind erudițĭ aŭ scris tratate și opere, pe care cu ostenélă le înțelegem și nu în totul.* (Despre Episcopul Ath. 230). In fine Sânțiĭ Parințĭ Doctorĭ aĭ Bisericeĭ, numaĭ prin erudiția lor aŭ respuns tuturor sarcasmilor eretice, și desprețuea ignoranța, numind'o întunerec. Decĭ obiecțiile ce ni se fac sunt maĭ mult demne de plâns, când vin din gura Clericuluĭ, de cât de combătut; pentru aceea cred ca'ĭ suficient pentru noĭ testimoniile ce am adus din Sânțiĭ Parințĭ spre a ne convinge despre absurditatea lor, și necesitatea instrucțiuneĭ Cleruluĭ.

In fine, Preotul trebue să studieze, dacă se póte tótă ştiinţa omenească, filosofiă, ştiinţele exacte, literare şi naturale. El trebue să fie un tesaur nesecat de cunoştinţi, căci trebue a rĕspunde la tóte obiecţiile ce i s'ar pune în numele ştiinţei. Dupre posiţia sa socială creştina Clericul este superior tuturor, dacă însă va fi ignorant în ştiinţa omenésca, prin acesta va deveni din contra inferior.

Filosofia 'l face apt de cunoştinţa omenéscă şi îndămănatic de a aplica legile logicei în Religiune şi a combate erorile provenite din partea sofisticilor şi a şcólelor filosofice. Iată ce dice Sântul Marele Vasilie: *Puterea filosofiei dialectice este un mur pentru dogme, nepermiţĕnd nimarui de a le ataca şi distruge.* (Vasilie în Isaia. cap. 2). Iar Sântul Climent Alexandreanul dice: *Doctrina Mântuitorului este perfectă şi deplină, fiind puterea şi înţelepciunea lui Dumnedeŭ. Când i se asociază filosofia Elenă, prin acesta nu'i face mai tare adeverul, dar imposibilă întreprinderea sofitistică, şi prin ea distinge ce este pervers şi contrar, în cât cu dreptul se numeşte barecada şi păzitor al vieĭ.* (Cl. Alex. Strom. I. pag. 234). Iar cunoştinţa ştiinţelor theologice ne faciliteaza înţelegerea maĭ exacta a Sântei Scripturi. Aşa matematica face spiritul maĭ positiv. de care are multa necesitate un theolog. Istoria 'i face maĭ evidenta şi maĭ pipaita Providenţa divina, în guvernarea lumeĭ. Iar ştiinţele naturale 'i fortifică maĭ mult argumentele fisico-theologice despre esistenţa luĭ D-deŭ. Iata cum se exprima Marele Vasilie: *Să uzăm de erudiţiunea omenească; Luând din ele ceea ce ni este familiar şi convenabil, restul să'l punem la o parte, şi precum apucând flórea trandafiruluĭ, 'i curăţim spiniĭ, de asemenea şi despre acestea, culegênd ce este folositor să ne păzim de ce este vătamător.* (Cuvênt catră tineri). Prin urmare dicem: Rĕmâne pentru noĭ constatat că omul este compus din spirit şi corp, după învĕţătura creştină, că are un sentiment religios înăscut natureĭ sale, ce'l face maĭ mult de cât mintea a se pune cu necesitate în relaţiune cu Dumnedeŭ. In urma am demonstrat că spiritul omuluĭ este

marginit, cunoştinţa sa dar relativă, pe când el este creat pentru a obţinea o perfecţiune după asemănarea Creatoruluĭ. Nu ştie cu siguranţă prin sine singur calea, pe care mergênd să pótă ajunge la destinaţtunea sa. D-ḑeŭ ĭ-a indicat acésta prin creştinism; însă pentru a ne conduce cine-va din ómenĭ pe acéstă cale trebue maĭ întaiŭ să o cunóscă cu precisiune. Clericul dar trebue să ştie cu deplinătate tot ceea ce a inventat spiritul omuluĭ şi a descoperit Cerul, dacă voeşte să fie la înălţimea misiuneĭ sale şi să ne conducă cu ştiinţă sigură la ajungerea destinaţiuneĭ nóstre. In alt mod Clericul compromite numaĭ apostolia ce i s'a încredinţat şi discrediteză Creştinismul în societatea omenéscă.

C. E.

CUVÊNT FUNEBRU

La mórtea profesoruluĭ Dimitrie Stoĭca întîmplată la 21 Noembrie 1889.

„Nu voĭ să nu ştiţĭ voĭ pen-
„tru ceĭ ce aŭ adormit, ca să nu
„vĕ întristaţĭ, ca şi ceĭ ce n'aŭ
„speranţă". (Apost Paul).

1.

Domnilor, fraţilor creştinĭ,

Imprejurarea ce ne întruneşte astă-ḍĭ în jurul acestuĭ trist sicriŭ este un cas normal în viaţa omenéscă; numaĭ puţina preocupare ce avem de el, atraşĭ fiind de şivoĭul complicat şi turbure al afacerilor variate din acéstă lume, face a ni se presinta ca ceva estra-ordinar şi înfiorător. Dar cine a evitat când-va mórtea? Filosoful Platon şi Creştinismul ne-o propun chiar spre continuă meditare, pentru ca pătrunḍênd esenţa eĭ, să ştim cu ce disposiţiunĭ a o primi, şi cum se cade a o considera.

Dupre ştiinţa omenéscă, când forţa învernă a vieţeĭ formătóre şi conservatóre corpuluĭ fie-căruĭ individ, în lupta cu cele-l-alte forţĭ esterne, dintr'un cas accidental, ca cel de faţă (1), orĭ după legele de creştere şi descreştere ale

(1) Causa neaşteptată a morţeĭ este acésta: D. Stoica cu o sĕptĕmâna înainte de mórte, într'o nópte pe la 11 ore voind a stinge o lampă de pe o masa de lînga patul seu, din greşală a rĕsturnat-o spre dînsul. Decĭ lampa facênd esplozie, s'au aprins vestmêntul de pe corpul seu, şi neputêndu-se stinge în graba i s'a pârjolit treĭ părţı din corp, cea-ce ĭ-a causat după câte-va ḍile mórtea.

vieţeĭ, nu maĭ póte resista cu tărie influenţeĭ cutropitóre forţilor fisico-chimice, atúncĭ dênsa cedând în luptă şi diminuându-se tot maĭ mult, organismul format de ea începe încă de viŭ a se paraliza, distruge şi în fine are loc faza, ce noĭ numim mórte. Lucru cu totul normal, pe care îl vedem ḑilnic întîmplându-se în natura însufleţită şi neînsufleţită. Noĭ însă deprinşĭ cu traiul din acéstă lume, când vedem că unul dintre noĭ móre, suntem cuprinşĭ de un fior rece şi ni se pare ca ceva anormal. Bĭetul om, cât de mult ţine la traĭul pămêntesc! El se identifică cu tot ce există aicĭ, şi când se vede silit să plece într'o călătorie necunoscută, se uĭmeşte. caută ajutor, vrea o lumină să'ĭ lumineze necunoscutul maĭ departe şi fără marginĭ. Sciinţa însă aicĭ tace; numaĭ credinţa creştină îĭ deschide o nouĕ perspectivă luminósă despre ce maĭ póte fi, şi încotro va merge în altă viaţă. Ferice, la acéstă óră supremă, de ceĭ ce încă din acéstă viaţă, prin credinţa creştină, s'aŭ pregătit pentru o altă patrie maĭ superióră şi maĭ convenabilă fiinţelor raţionale, de cât cea de aicĭ, unde continuŭ, şi maĭ mult în van, se sbucĭumă cu resolvirea enigmelor natureĭ, şi a trasformărilor eĭ misteriόse.

Reposatul ce ne prestă, profesorul Dimitrie Stoĭca a fost unul din aceştıa: luĭ se póte ḑice: *fericită este calea în care mergĭ astă-ḑĭ suflete, că s'a gatit ţie loc de repaus.*

Dar se cade a lua în maĭ de aprópe considerare peripeţiile vieţeĭ acestuĭ destins bărbat, spre a aprecia maĭ just valórea persóneĭ, de la care suntem silițĭ astă-ḑĭ a ne lua ultimul adio.

II.

Mult regretatul profesor Dimitrie Stoĭca este român Transilvan, născut în Lipova din Banatul Temişóreĭ la 12 Noembrie 1814, din părinţĭ nobilĭ P. Christoforu Stoĭca şi Reveca, în cât acum a împlinit 75 anĭ aĭ vieţeĭ sale: coin-

cidenţa rară că în ḑiua în care s'a născut în acea a şi murit.

In tinereţe şi-a făcut studiele umaniore la Arad şi Beĭusu, ĭar de la 1836—1840 şĭ-a complectat studiele la Universitatea din Pesta, în facultatea de Filosofie şi Literatură. Ştia limba Maghiară, Germană şi Latină, învĕţasă şi Italiana şi Sîrbésca, cum se constată din testimoniile sale şcolare, şi comentariul vieţeĭ sale, pre care însuşĭ începuse al scrie şi care se află în familia sa.

De la 1840 fu chemat în Moldova de Epitropia şcólelor de atuncĭ, pentru a fi profesor de Latină la Seminariul din Socola.

Guvernul Moldoveĭ, după instalarea domnieĭ naţionale, voind a romanisa curentul strĕin grec şi slavon, ce se încuibase în şcólele ţĕreĭ, a chemat acea pleiadă renumită de bărbaţĭ învĕţaţĭ din Transilvania, inspiraţĭ maĭ cu samă de un sentiment ardent de românism, pre care se cerea a-l rĕspândi în şcólele naţionale. Ca flórea comprimată în locul seŭ, dar care transplantată în alt teren liber, îşĭ desvoltă luxurios foile sale şi împrăştie pretutindenea aroma sa bine-făcĕtóre, aşa Transilvaniĭ cu dragă inimă făceaŭ să transpire în prelegerile lor numaĭ patriotism, numaĭ românism. Ca Fabianu, Popp, Costea, Murgu, Dam. Bojinca, Câmpénu, fu şi reposatul D. Stoĭca, adus prin intermediul luĭ Dam. Bojinca, atuncĭ director la Seminar, pentru a fi numit profesor de limba Latină şi Economia Câmpuluĭ, la 1840 cu însărcinarea de a face comparaţiunea limbeĭ româneştĭ cu limba mumă Latină, în Seminariul din Socola. Acest local de seminariŭ, după cum se esprimă V. Popp, în desertaţiunea de la prefaţa Psaltirieĭ luĭ I. Pralea, nemuritorul Mitropolit Veniamin *îl închinasă a fi locaş muselor Latineştĭ*. Cu câtă amărîcĭune şi tristeţă ni se esprima stimatul profesor D. Stoĭca despre nestatornicia timpurilor şi nedreptatea ómenilor, privind desolaţiunea şi uitarea în care este aruncată astă-ḑĭ Socola, acest templu de scumpe amintirĭ istorice, de însem-

nate acte politice și culturale ale patriotismuluĭ Moldovan, și în care Stoĭca în juneţe își făcuse începutul carierei sale! El ca profesor la Semĭnar figuréză pănă la 1841, când schimbându-se Directorul școleĭ, prin intrigile luĭ Suhopan, fu înlăturat. Dar maĭ departe prin mijlocirea luĭ Câmpénu și Asachi este numit profesor de latină la Academia Mihăilénă la cursul inferior, unde continuă cu întrerupere de un an, de la 1848 pănă la 1856. Iar de la acéstă dată pănă la 1867, a predat latina la cursul superior Liceal, după care timp se retrasă în pensie. In acest interval îl maĭ aflăm la 1853 provisor Director la Școla Centrală de fete, ĭar de la 1854 ĭarășĭ revine profesor de latină, cursul superior, la Seminar pănă la 1862, când mĭ-a fost și mie dascal. Asiduitatea sa la prelegerĭ era ceva de admirat: pentru dănsul absenţele de la clasă nu eraŭ numaĭ timp perdut in zadar, ci considerând dauna școlarilor și esemplul rěŭ dat de profesor, se socotĭaŭ ca pěcat de mórte. Sănětos orĭ bolnav, el cu esactititea de soldat al științeĭ își împlinea datoria sa. El nu se lăuda cu metoda nouě de a recita în 10—20 de lecţiĭ cheia limbeĭ latine la urechile elevilor. Invěţarea și recitarea necontenită a regulelor cu neîntrerupte eserciţiĭ de teme, din gramatica luĭ cea mare, era metoda cea maĭ proprie de a iniţia pe școlarĭ în descifrarea textelor latine. Muncă grea, dar cine a știut a-și pune uměrul la acea labore, a eșit folosit din acéstă studiere perpetuă a regulelor și textelor latine.

Din orĭ-ce rînd din Nepos, Salust, Cesar, din verĭ-ce frasă din Ovidiŭ, Virgiliŭ și Oraţiu, el scia cu multă măestrie a insinua elevilor, pe lângă arta de scriere a autorilor străbunĭ, sentimentul înalt de patriotism și fala de romanitate și romanism. Când venim la Cicerone, făcea pre auditorĭ să înţelégă că limba ce aŭ vorbit și scris străbuniĭ lor este tot ce póte fi maĭ dulce, maĭ elocuent și maĭ frumos pe lume. Preot al muselor latine scia a iniţia în mistere și a împărtăși pre toţĭ din os-

paţul cel regal, abondent şi regenerător al virtuţelor Romeĭ antice. Aşa înţelese el, în timp de 28 de anĭ, a rĕvĕrsa în inimile strănĕpoţilor Romeĭ din acéstă ţară, mana şi sucul viguros a Romanilor, odinióră domnitoriĭ lumeĭ. Ferice de tine, înţelepte dascale, că prin învĕţătura ta aĭ lăsat în urmăşĭ generaţiĭ întregĭ, carĭ cu stimă şi dor îşĭ vor aminti de tine din ném în ném!.

In timpul profesureĭ, afară de Gramatica complectă de limba latină, ce a editat'o, a maĭ tradus şi câţĭ-va autorĭ latinĭ, precum: Eutropiŭ, Faedru, Corneliŭ Nepos, Salustiŭ, Arta poetica a luĭ Oraţiŭ, Oraţio pro lege Manilia de Cicerone, şi Cato major sive de Senectute. A prelucrat un dicţionar Latino-Român de 5,000 cuvinte, şi un vocabular Latin-Român de 12 miĭ cuvinte, după Schiler. Tóte aceste manuscrise împreună cu întrégă biblioteca sa le-a dăruit Universităţeĭ de Iaşĭ, înca de când s'a retras în pensiune, la 1867, obosit de sarcina profesoratuluĭ. Iar statul l'a onorat cu semnul: *bene merenti*.

III

Ca persónă privată în societate el se însură de două orĭ, din prima căsătorie cu d-na Catinca avu o fiică Maria, astă-ḑĭ mamă de familie; din a doua cu d-na Elisaveta avu patru copiĭ, din care o fată Iulia, mamă de familie, un fiŭ Traian în armată, şi douĕ fete marĭ de măritat, Cornelia şi Lucreţia, rĕmase orfane.

Viaţa socială a acestuĭ circumspect bărbat încă este demnă de ascultat şi de admirat. Trăia în strânsă intimitate cu fratele seŭ maĭ mare, colonelul şi cavalerul Stefan Stoĭca stramutat în Bucureştĭ încă de la 1829, când auḑindu-se peste Carpaţĭ de reînfiinţarea armateĭ româneştĭ Stefan Stoĭca, veni şi se înrolă în ea, preferind-o înaintea celeĭ nemţeştĭ.

Profesorul D. Stoĭca a dus o viaţă în adevĕr *stoica*. Preceptele filosofilor Stoici, pre care în *de amiciţia* şi *de officiis* a luĭ Cicerone le preda şcolarilor, creḑu de datoria

sa a le aplica în viață. Drept care trăi o viață cu totul retrasă, simplă, inofensivă, mulțemindu-se cu puținul seŭ. Caracterul seŭ, față cu peripețiile turbulente, agitate și vênturate ale vieței actuale, presenta ceva arhaic, patriarhal. Conformându-se preceptelor stoice: *abstine-te* și *supórtă*, carĭ coincid cu cele creștine despre *dragoste* și *răbdare*, purtarea sa tot-déuna era pacînică, maĭ mult pasivă: el nu știa a fi agresiv. Chiar dreptate avênd în afacerile contențióse cu veciniĭ, el nu voia a usa de formele legale spre a șĭ-o obține, pentru dînsul porțile tribunalelor pururea aŭ fost închise. Atâta de moral și circumspect era în cercul activităţeĭ sale în societate. A se certa cu cine-va, pentru dînsul era o bólă. Prefera a perde de cât așĭ turbura liniștea sufletuluĭ seŭ.

Petrecerile sale în sînul amicilor eraŭ sfătóse, amabile și temperate. Rațiunea tot-déuna îl conducea pe căĭ drepte; pentru care strîmbătatea nicĭ o data nu șĭ-a aflat loc în inima sa. Avênd o imaginațiune vie și impresionabilă, tot ce vĕḑuse și auḑise în tinerețile sale ținea minte, și la o-casiunĭ știa a distrage pre audiențiĭ seĭ cu tot felul de amintirĭ plăcute din altă generație. De la rostul spornic al profesoruluĭ Stoĭca se putea auḑi despre credința legendară a Bănățănilor, că de la Schimbarea la față a Domnuluĭ (probajenĭ), se schimbă fața (probozește) codruluĭ; că româniĭ uniați chemaŭ pentru aghiasmă și alte rugăcĭunĭ în case pe preoțiĭ ortodoxĭ, neavênd credință în eficacitatea rugelor celor uniați. Tot el cu multă mulțemire sufletéscă ne spunea cum Mitropolitul Veniamin venea la Socola cu căruța încărcată de portocale, spre a le împărți ĭubiților luĭ școlarĭ. Cu câtă istețime și chibzuință Isaia Gĭuscă Socolénu înduplica pe Mitropolitul Veniamin, contra sfaturilor Archim. de la Mitropolie Velișcu, să dăruĭască între alte multe odóre, și clopotul cel mare de acum Seminaruluĭ, pentru eterna amintire a bunicăĭ P. S. Saĭe, înmormêntate în Socola, și póte și pentru eventuala luĭ înmormêntare tot în Socola; și că Mitropolitul Veniamin

amintindu-şĭ de acestea, profund lăcrăma. Cum Isaia Socolénu se punea curmeziş pe lôngă Mitropolitul Veniamin şi adesea se pricea cu Enuţă directorul Mitropolieĭ pentru neplata regulată a banilor de întreţinerea Scóleĭ şi lefele profesorilor. Cât de milostiv era Mitropolitul Veniamin că, eşind la preumblare, sĕrăcimea se ţinea cârd după dînsul şi când n'avea ce le maĭ da, le împărţea şi hainele de pre el, ĭar adesea îşĭ punea amanet până şi ceasornicul de la brâŭ. Cum Mitropolitul Veniamin era de un caracter fórte blând şi bun, dar flexibil, aşa că cine 'l apuca întâĭu cu cuvinte măestrite, îl pleca la dorinţa sa, dar îndată ce altul ĭ-ar fi raţionat din contra numaĭ de cât îşĭ schimba părerea, ba să supĕra şi da de gol pre cel d'întâĭu desvinovăţindu-se.

Dar ĭertare, m'am prea abătut cu nesfîrşitele sale anecdote, revin la viaţa luĭ proprie. Stimatul cetăţén D. Stoĭca, dotat cu o natură puţină, timidă, chiar în eserciţiul drepturilor sale politice şi civile, era lin, nesgomotos, neîmpunĕtor, în cât mulţĭ din acest punct de vedere îl bănuiaŭ a fi prea apatic şi indiferent. El însă avêndu-şĭ consciinţa împăcată, nu voia a turbura saŭ a se amesteca în cercul de activitate al altora. Cu asemenea natură şi purtare ar fi trăit încă mult, de şi acum a împlinit treĭ pătrimĭ de secol, dacă neprevĕḑutul acident dureros nu ĭ-ar fi curmat firul vieţeĭ. Priviţi-l cât de verde şi netrecut este încă: ar ḑice cine-va că rĕposatul se află cel mult în mijlocul vrêsteĭ sale. Acéstă vigóre corporală nu se póte atribui de sigur, de cât traĭuluĭ celuĭ moderat şi cumpătat în tóte. Sciut este că temperanţa este mama ḑilelor celor lungĭ. Sacra scriptură însă ne prevesteşte că *ḑilele omuluĭ sunt în mâna luĭ D-ḑeu*: şi apoĭ nu se plinesc tóte cum vrea omul, ci cum dă Domnul.

Dar acest bărbat stimat maĭ este instructiv în present şi din alt punct de vedere esenţial: religiositatea profundă de care era inspirat. Sentimentul seŭ religios este cunoscut tuturor; nu lipsea Duminică, nu era Sĕrbătóre când

să nu'l fi vědut în biserică, şi acésta o făcea nu de ochiĭ lumeĭ,—că aceştia astă-dĭ în societatea nóstră sunt întorşĭ aĭurea.—nicĭ din vre-un obiceĭ superficial, ci din profundă convingere religiósă. In adevĕr cine nu'l vedea eşind din biserică maĭ vesel, maĭ bine dispus şi maĭ amabil, pare că se întorcea de la un ospĕţ. Iar acésta este proba evidentă că sufletul acestuĭ bărbat era viŭ şi energic înfluenţat de convingerile sale religióse. El în faţa Altaruluĭ, în momente misteriόse, punêndu-se în contact cu Creatorul a tóte, cu Fiinţa absolută, esprimându-şĭ şi alinându-şĭ valurile conştiinţeĭ sale, eşia absolvit în conştiinţă şi regenerat în interiorul seŭ; în cât apărea lumeĭ schimbat şi în disposiţiunĭ maĭ fericite. Acesta chiar este resultatul credinţeĭ viĭ şi active asupra omuluĭ, purificându-ĭ cugetul, şi dând un noŭ avênt sufletuluĭ seŭ.

IV.

Acesta este, fraţilor creştinĭ, învĕţatul şi escelentul profesor, acesta-ĭ prudentul şi moralul cetăţén, acesta-ĭ bărbatul profund religios. Adunarea numerósă, ce acum încunjóră rămăşiţele sale muritóre, dovedeşte simpatiele ce şĭ-a câştigat în societate, şi regretele ce'l însoţesc la mormênt. Misiunea sa ca membru al corpuluĭ didactic fiind aprópe terminată, nu se póte dice tot aşa şi considerând familia sa, căriea era încă necesar pentru a o pune la cale. Ferice de omul pre care ora supremă îl află gata. Stimatul însă cetăţén, D. Stoĭca, nu era gata de plecare de aci, dovadă familia sa, care se afla încă în braţele sale, şi pentru care neaşteptata luĭ mórte causéză o mare nenorocire.

Apoĭ, dacă considerând accidentul neprevĕdut şi nenorocit, ce ĭ-a adus mórte, ar putea dice cine-va: vaĭ de om! de mórtea ce l'a cuprins! din punctul de vedere al sufletuluĭ seŭ, intrăm într'un teren mult maĭ solid, maĭ mângâetor. In adevĕr, bărbatul carele în viaţa sa a avut credinţĭ ferme în adevĕrurile religióse, carele adesa

cetind şi ascultând Evangeliul Mântuitorul Iisus Christos nu odată a audit că: *ceĭ curaţĭ cu inima vor vedea pre D-deŭ*; nu putem, dic, a ne îndói că un atare bărbat pios să nu aĭbă parte de credinţa sa, şi in alte sferĭ superióre, să nu vadă pre D-deul părinţilor seĭ. Iar ceĭ ce věd pre D-deŭ cu încredere, pot fi numiţĭ *fiĭ aĭ luĭ D-deŭ*. Apoĭ, care óre alt titlu maĭ preţios póte rêvni omul în viaţă, de cât câştigarea acesteĭ graţiĭ?

Cât priveşte familia sa orfană şi sărmană, rog mila celuĭ Prea-Inalt să-ĭ trimită mângâerea, de care are nevoe pre acest pămênt.

Dascale, stimate dascale, de câte orĭ în ore de repaus nu te am recreat cu vocea mea sonoră şi armoniósă; dar acum nu pot a-ţĭ adresa aceste cuvinte de despărţire, de cât cu acéstă voce răguşită (1) că profund este doliul ce ne cuprinde, şi tristă întimpinarea ce'ţĭ facem în faţa eternităţeĭ. Amin.

G. ERBICEANU.

NB. Rěposatul Profesor Dimitrie Stoĭca a lucrat puternic la renaşterea simţuluĭ patriot, în o generaţie întrégă aşa că atât de către ómeniĭ civilĭ din Moldova, ce astădĭ jócă rolu politic, cât şi maĭ ales în clerul Moldova el trebue considerat ca mentor şi părinte sufletesc al lor. Calităţile intelectuale şi morale descrise în acest discurs de ocasie nu sunt simple cuvinte, ci tóte realităţĭ. Aşa era acest vrednic Român şi devotat profesor. Toţĭ şcolariĭ luĭ aŭ datoria morala de a nu'ĭ uĭta numele din memoria lor şi a-ĭ dice: Să'ţĭ fie ţĕrîna uşóră, scumpe al nostru profesor.

REDACŢIUNEA

(1) Vorbitorul era raguşit şi cam bolnav de racélă.

O CALETORIE IN ORIENT.

(Urmare. Vedĭ No 9, anul XIII-le, pag. 530).

Ceremonialul de la Chioşcul imperial Ildiş din care se vede cât înrîureşte cultul religios asupra desvoltăreĭ vieţeĭ sociale, visita la expatriarhul Ioachim care se póte asemăna cu leul închis într'o cuşca prea frumósă, aşeḍată în mijlocul uneĭ grădinĭ desfătătóre, totuşĭ fară asemănare maĭ ne-mulţumit de cât în visuina sa sĕlbatică din fundul pustieĭ, şi maĭ ales înştiinţarea ce dobândisem de la d. Vranos în privirea românilor macedonenĭ, care ajunşĭ la conştiinţă despre origina lor sunt aprópe în imposibilitate de a se afirma, lumina şi ridica la ţelul indicat de acéstă origină, stăpânea cu precumpănire gândurile nóstre.

A doua ḍi 5 August un curier ne aduse de diminéţă treĭ cărţĭ de visită de la Expatriarhul Ioachim destinate pentru unul fiteş-care din noĭ şi conţinênd câte o heretisire corespunḍĕtóre [1]) Nu se póte spune cât de mare preţ pun ómeniĭ luminaţĭ dintre grecĭ pe titlurile personale; în acéstă privire eĭ sémănă mult cu nemţiĭ, la care titulaturele sunt un obiceiŭ împins chiar până la exces [2]). In acea ḍi venind d. Gecleon ne-am hotărât a visita Biserica

[1]). P. S. Gerasim Piteştén u: „ὁ θεὸς μετὰ τῆς θεοφιλίας αὐτῆς“. D-luı Constantin Erbicénu: „ὁ θεὸς μετὰ τῆς ἐλλογιμότητός σου“ Sub-semnatuluı: „ὁ θεὸς μετὰ τῆς Αἰδισιμότητος σου“.

[2]) Vedı Paulsen System der Ethik Berlin 1889 p. 638.

isvoruluĭ celuĭ primitor de viață (Ζωοδόχου πηγή). Ne pogorâram așa dar prin tunel în Galata; din ea trecurăm în orașul vechĭ pe pod îndreptându-ne spre gara, ce se afla în partea rĕsăriténă a orașuluĭ la țérmul mareĭ, pentru care se și chéma gara orientala. Strada ce conduce la gara este îngusta și cotita nu ca cea spre st. Sofia. Gara n'are nimic deosebit. Linia caeĭ ferate ține tot țĕrmul, așa că din vagonul în care ne urcasem, am putut arunca privirile nu numaĭ la stânga pe marea departe, ci și la drépta peste cladirele ce se află pe platoul despre miadă-ḑi și rĕsarit a vechiuluĭ Constantinopole; numeróse ziduri gróse în ruine denóta urme de ale palatelor împĕrateștĭ de odinióra ce puneaŭ în uimire pe privitor prin imposanța și strĕlucirea lor: acum însă servesc de adapost pasĕrilor de nópte. Intre actualu seraĭ împĕrătesc și st. Sofia se afla către mare Arsenalul, odinióră renumita biserică a st. Irine; ceva maĭnainte în direcțiea despre mézăḑi este un palat unde se afla tesaurul împĕratesc, în aceĭași direcțiune maĭ nainte este alta giamie odinióra biserica st. Sergie și Vahu ḑidita de Iustinian, în urmă giamia ce înlocuește Mănăstirea Achimiților saŭ a Studiților dintre care s'aŭ distins mulțĭ bărbațĭ propoveduitorĭ și apăratorĭ ḑeloșĭ aĭ bisericeĭ cum a fost un Teodor Studitul, un Nekita Peptosul ș. a. [1]). Casele în partea loculuĭ de asemenea sunt de lemn, unele lânga altele, numaĭ unde și unde se află și câte una maĭ mare de zid. Ajungând în Quartierul Emirahor numit și Psomathia după o cursa de $^1/_2$ ora ne pogorîram din tren la stațiunea Edicule (Jedi-Kuler adică șapte turnurı). Aci se gaseaŭ caĭ dispouibilĭ pentru doritorii de a face escursiunĭ

[1]) Akimițı va să ḑica neadormițĭ, o tagmá de monahĭ la care vegherea de nópte se observa cu multă rigóre. Eı vegheau pe rând în fie-care nópte așa că rugaciunea și lucrul (rocodéla) în manastire nicĭ când nu înceta dupa cuvêntul apostoluluı: „neîncetat ve rugațı" (1 Tesal. 5, 17) Studiți s'au numit aceștĭ monahĭ de la mânastirea *Studio* în care petreceau,zidita în Constantinopole de Romanul *Studius* (Kraus Kirchengeschichte Trier 1882 p. 219).

prin împrejurimĭ, căcĭ drumul îngust şi priporos e nepropriŭ pentru trasură. Ne luarăm caĭ şi după ce urcaram un sfert de oră pe caldărâmul cotit şi bolovănos ce începe de la staţie la dél spre apus, am ajuns la cele şapte Turnurĭ, unde am facut un popas, bunişor pentru a vedea mai bine aceste ziduri în care aŭ rĕsunat multe suspine eşite din piepturi româneştĭ şi carĭ au fost marture la uciderea multor boerĭ şi domnĭ românĭ; dar tot odata şi pentru a lasa să sĕ odihnésca cât-va timp ómenii, care năimindu-şĭ caiĭ merg în góna dupa dânşiĭ, cât aŭ pofta sa sĕ plimbe ceĭ ce i'au naimit. Ediculele se afla în partea despre miaḑadi apus a vechĭuluĭ Constantinopole şi sunt unite cu ḑidul de fortificaţie ce înconjura oraşul vechiu spre miaḑa-nópte rĕsarit până la Vlaherne. Ele aŭ înfăţişarea unor ruine 'negrite de asprimea vremeĭ şi pană astă-ḑĭ n'aŭ perdut încă destinaţiunea lor înfioratóre, cacĭ servesc de închisóre preveniţilor otomanĭ. Pe piaţa ce se afla în dreptul turnurilor se aduna în vremurĭ de nefericită amintire aristocraţimea turcéscă la priveliştea ce le o da sultanii după vremĭ osândind la mórte vre-un demnitar înalt, iar mai ales domnĭ şi boerĭ românĭ, al căror cap acolo cadea sub securea calauluĭ s. ex. Constantin Brâncovénu. Chiar acésta singură întâmplare e de ajuns alăturându-o cu starea de lucrurĭ actuala, spre a cunóşte cât am progresat de mult în un timp relativ scurt în ce s'atinge de starea nóstra politică. Spre apus de Edicule se află în zid o trecĕtóre pe unde eşind am apucat în direcţia ziduluĭ de fortificaţie care pe din afara se póte vedea mult maĭ bine. El consta din treĭ ḑidurĭ paralele, din care cel maĭ din afară e ceva maĭ jos de cât cel din mijloc şi acesta de cât cel din launtru de o înalţime cam de 9—10 metri. Spaţiul între ḑidul din afară şi cel din mijloc era se ḑice umplut cu apă, ĭar în cel dintre zidul mijlociŭ şi interior se vĕd şi acum urme de redute şi de turnurĭ de observaţie. Dupa ce merseram v'ro jumatate oră spre apus avênd în drépta vechile intariturĭ bizantine, ĭar în stânga grădinariĭ şi un întins cimitir otoman unde

cele maĭ multe petre mormêntale în partea de sus aveaŭ forma unuĭ cap înfăşurat cu cealma,am făcut o cotitură spre miadă-zi şi acum avém în drépta un cimitir grecesc iar în stânga unul armenesc, în care mormintele împodobite cu frumóse monumente eraŭ umbrite de numeroşĭ arborĭ semănând ast-fel unor livedĭ pline de pomĭ. Ce contrast lovitor între sgomotul oraşuluĭ şi linişteea ce domnea în acea parte! Câte învĕţăminte de suflet folositóre nu dă cimitirul! E destul a spune că el ne aduce aminte de frăgezimea vieţeĭ nóstre, de deşărtăciunea puteriĭ şi măririeĭ trupeştĭ că orĭ de câte orĭ trecem pe lângă dênsul, aburirea vântuluĭ, fîşîitul frundelor, mirésma florilor, însuşĭ tăcerea mormintelor par a ne tot dice: „memento mori" adăţĭ aminte de mórte, ceia ce e un bold puternic spre o viaţă virtuoasă şi onestă, cum recunosc chiar şi dascălĭ. care se pretind independeţĭ de credinţa religiósă [1]). Curând ajunserăm în curtea Bisericiĭ Zoodohu Pigi, care este aşedată spre médă zi şĭ apus de întăriturele vechĭ şi este departe de oraş cam o milă. Acéstă biserică este una dintre cele maĭ însemnate ale Patriarhieĭ căcĭ o visitéda numeroşĭ credincioşĭ atât pentru darul tămăduitor al isvoruluĭ, împrejurare ce a dat naştere în tótă biserica rĕsărituluĭ la frumósa serbare a Isvoruluĭ Maiceĭ Domnuluĭ din vinerea sĕptămâneĭ luminate, cât şi pentru posiţia desfătătóre a caseĭ. Ea se ridică în mijlocul uneĭ câmpiĭ roditóre şi întinse, pe un mic platoŭ, presărat de platanĭ şi de chiparoşĭ stufoşĭ, de unde privirea se 'ntinde într'o mare depărtare peste ogórele ce eraŭ acoperite cu porumb şi miriştele de pe care se cărase granele. Se maĭ amintesc óre pajiştea acoperită de iarbă mătasósă, florile ce 'mbalsamaŭ aerul cu mirosul lor, pasĕrile ce veselesc pe călătorĭ cu cântecul lor? Acéstă posiţiune pitoréscă a bisericeĭ o face un loc fórte potrivit pentru meditare în linişte şi singuratate [2]). Numerósele vin-

[1]) Gizycki Grundzüge der Moral. Leipzig 1883 p. 127.

[2]) Biserica Zoodohu Pigi se chiamă pe limba turcésca *Balakli* locul peştilor. Acésta numire se întemeiadă pe următórea tradiţiune: Constantin cel depe urma împerat Bizantin în prima-vara

decărĭ efectuate prin rugacĭunĭ către prea curata Fecióră ajutatórea tuturor suferindilor şi prin gustarea şi stropirea apeĭ din isvor, aŭ asigurat bisericeĭ un nume neperitor. [1]). In partea despre miadă-nópte a eĭ se afla nişte chiliĭ, ocupate de preoţĭ cu familiile lor, fiind toţĭ casatoriţĭ, şi de ceĭ-l-alţĭ slujitorĭ aĭ bisericei, care constă dintr'un paraclis şi o biserica mare. Paraclisul zidit deasupra isvoruluĭ este noŭ, pe din lăuntrul tot de marmură ca şi basinul isvoruluĭ. Spre rĕsărit alaturea cu paraclisul este biserica mare, zidita de curând pe temelia alteia vechĭ. In faţa intrăreĭ principale este un loc deschis unde se afla mausoleile a câtor-va patriarhĭ; pe sub un portic rezimat pe maĭ multe şirurĭ de colóne gróse de marmură sĕ intră în biserică, care pe din launtru samăna cu catedrala patriarhală.

După o visita scurtă ce făcuram superioruluĭ, plecarăm înainte, pe o potecă ce tae ogórele, spre aşedĕmintele de caritate ale Patriarhieĭ de Constantinopole, care sunt situate maĭ spre miada-di rĕsarit de Biserica sfinţituluĭ Isvor şi care strĕluciau de departe la razele sóreluĭ, avênd forma unuĭ mare pătrat. Merserăm pe jos o jumătate de oră, sorbind aerul curat şi recoros al localitaţeĭ şi ajunseram la pórta din zidul înconjurător pe care intrarăm în curtea Aşedĕmintelor. Acésta este spa-

anuluĭ 1453 tabarând acolo cu oştirea ca sa ţina pept Turcilor, care'l strâmtorase de tóte parţile, porunci sa'ĭ friga pe carbunĭ vĭ'o câţĭ-va barbunĭ (un fel de peşte de mare fórte gustos) când ĭată ca i se înfaţişă un om care'ĭ spuse ca Turciĭ au sa'l calce şi aŭ sa robésca cetatea. Imperatul însa nu credea, ba chiar adaose ca atuncĭ vor lua turciĭ cetatea când vor sari barbuniĭ ceĭ de pe jeratic. Atuncĭ o minune! toţĭ barbuniĭ sarira din foc şi pârliţĭ cum erau fura puşĭ în apa isvoruluĭ cu credinţa formata maĭ târdiu ca când eĭ vor muri toţĭ în acel isvor atuncĭ cetatea va fi reluată din mânile Turcilor. In adever, în apa isvoruluĭ se ved înotând vr'o câţĭ-va peştişorĭ cu pete ca rugina.

[1]) Nichifor Calist în cartea citata maĭ sus. Vedĭ nr. 8 p. 467 a acestuĭ jurnal) da la p. 7 pe scurt topografia bisericeĭ, ĭar de la p. 8—99 povesteşte despre vindecările minunate sevêrşite la Isvor din început până pe timpul seu (véc. 14).

ţiósĕ, plină de verdéţă şi întretăiată de alee, acoperite cu un prund fin, pentru trăsurĭ şi pedeştri, ĭar în maĭ multe puncte din faţa clădirilor înfrumuseţată cu straturĭ de florĭ. Aceste aşeḍĕminte cuprind: un spital cu despărţiturĭ pentru copiĭ şî vîrsticĭ, barbaţĭ şi femeĭ, cărora li să daŭ tóte tratamentele medicale cunoscute; spitalul ocupă laturea despre apus a patratuluĭ şi are de patronĭ pe sfinţiĭ doftoriĭ ceĭ fara de arginţĭ. O casa de sanĕtate ce ocupa partea despre miaḍă-zi, asemenea cu patronul eĭ; un asil pentru fete orfane în partea de méḍa-nópte în fine un asil pentru bĕtrânĭ şi sĕracĭ care împreună cu apartamentele medicilor internĭ şi ale personaluĭ forméḍa ĭaturea rĕsăriténă de o parte şi de alta a intrăreĭ. Medicul de serviciŭ ne-a condus cu multă buna-voinţă prin tóte aceste case filantropice, care datosesc înfiinţarea şi întreţinerea lor purtăreĭ de grije vrednice de tóta lauda a Bisericeĭ Patriarhieĭ. Numele luĭ Ioachim este şi aicĭ mult pomenit. El a făcut îmbunataţirĭ marĭ acestor aşeḍĕminte şi ferice de păstorul care 'şĭ implineşte conscinţios tóte îndatoririle sale, dintre care cea întaĭ şi maĭ însemnată este cercetarea şi îngrijirea bolnavilor, precum şi între cele d'ântăĭ lucrărĭ ale Mântuitoruluĭ Christos se numĕră videcarea a tótă bólă şi neputinţa [1]); la acéstă îndemnă el pe apostolĭ, ĭar eĭ pe ceĭ-l-altĭ credincioşĭ [2]) aşa că de o potrivă cu lăţirĕa creştinismuluĭ în lume, spori şi purtarea de grijă pentru bolnavi, orfanĭ şi săracĭ. Prin vécul III şi al IV de la începutul bisericeĭ creştine, institutele sale de bine-facere cum eraŭ asilurile de sĕracĭ, de orfanĭ, de bĕtrânĭ, spitalele şi ospiciele, deşteptaŭ admiraţiunea şi chiar gelozia păgânilor care cu tótă filosofiea înaltă la care ajunsese nu ştia nimic despre atarĭ aşeḍĕminte pentru binele comun [3] A

[1]) Mat. 4, 23. 25.

[2]) Luc. 10, 19. Marcu 16, 18, Fapt. 3, 1, 36; 14, 8, Iac. 5 14

[3]) Acésta mărturiseşte Impĕratul Iulian Paravatul în epist. 49 citată de Kraus, Kirchengeshichte Trier 1882 p. 216. Luthardt, Geschichte der christlichen Ethik Leiptzig 1888 p. 221.

ceste sunt cele maĭ alese fructe ale caritățeĭ creștine în care se 'ncheie tóta Religiunea. Din nenorocire mulțĭ dintre miniștri religiuniĭ nu înțeleg și nu împlinesc acéstă îndatorire de întăiul rang și ast-fel, îșĭ surpa singurĭ terenul de sub picĭóre, căcĭ și în acéstă privire le apuca înainte representanții societățiĭ civile. Despre biserica patriarhală nu se póte ḑice acésta, de óre-ce ea este tot d'auna în fruntea orĭ-căreĭ propunerĭ și fapte de filantropie, tóte asilurile și spitalele naționale, greceștĭ din imperiul otoman aŭ întreținerea lor dela și prin Biserică după cum pretutindenea astfel de așeḑeminte s'aŭ înființat prin bisericĭă prin religiunea creștină. Preocupațĭ de aceste gândurĭ ne luaram rěmas bun de la medicul care ne însoțise prin diferite încaperĭ ale ḑiselor așeḑaminte, mulțumindu-ĭ, și ne-am întors în oraș.

A doua ḑi Duminică, 6 August, după eșirea din Biserică ne-am dus la Societatea Medievala și am luat parte la ședința estraordinară ce s'a ținut. Intre membri eraŭ și preoțĭ, dintre care uniĭ chiar aŭ luat cuvêntul, anume în cestiunĭ privitóre la arheologia bisericéscă. Tocmaĭ sara ne-am despărțit de membriĭ societățeĭ, după ce participaram la un banchet, dat de D-lor în onórea nóstră și la care s'aŭ rostit de amĕndouĕ părțile cuvinte bine simțite pentru prosperarea cultureĭ și a religiositațeĭ, pentru mărirea Românilor și a Ellenilor.

In ḑiua urmatóre 7 August, însoțițĭ de Dl. Dr. Haralampide, membru al Societațeĭ Medievale și magistrat în Stambul, pe la 10 ore înbarcându-ne în un vapor am plecat la școla de teologie a Patriarhieĭ, care se află în Halchĭ una din insulele de pe Bosfor numite ale principilor, pentru posiția frumósă, aerul curat și baile lor priinciόse sănătățeĭ; ele sunt în timpul vereĭ locul cel maĭ plăcut de escursiunĭ pentru societatea alésă din Constantinopol,. Vaporul apucă din Galata spre rĕsărit méḑă-ḑi cătră țermul asian, a caruĭ margine acoperită de cimitire creștine și otomane, se putea bine distinge după o cursă de jumătate oră, când apucă drept spre méḑă-ḑi și se opri la schela din

Kadikĕoi, nume stricat a vechiuluĭ *Chalcedon*, un oraş asiatic, în care s'a ţinut al IV-le Sinod ecumenic, înlăturându-se învĕţătura luĭ Eutyches, arhimandrit din Constantinopole şi alţiĭ, după care firea omenéscă a luĭ Christos ar fi fost absorbită de cea dumneḑeéscă, cum o picătură se perde în marea, că deci El ar fi numaĭ D-ḑeŭ după cum Nestorie 'l propovedui-se maĭ înainte a fi numaĭ om; contra lor Sinodul a stabilit dogma despre unirea ipostatică a celor două firi în Christos fară amestecare şi fară schimbare, neîmpărţit şi nedespărţit [1]), cum o cântă Biserica de atuncĭ neîntrerupt în slava cea dogmaticésca a glasuluĭ 6 de Sâmbăta sara la vecernia cea mare. [2]). Tot la acest Sinod s'a stabilit un canon (28), de la care se încinse lupta de veacurĭ pentru supremaţie între Roma veche şi cea nouĕ. ceia ce provoca şi desbinarea Bisericeĭ apusene de cea rĕsĕriténă. [3]). Vaporul însă nu ne lasă timp a privi maĭ mult acest oraş aşezat la óre-care depărtare de ţermul mareĭ, şi care ne deştepta aducerea aminte de nişte evenimente aşa de însemnate în istoria şi destinele creştinătăţeĭ. Bucuria celor carĭ mergeaŭ în escursiune la Prinkipo, [4]) şi care mulţemită timpuluĭ favorabil eraŭ fórte numeroşĭ, barbaţĭ şi femeĭ, levantinĭ cu chipurĭ de o rara frumuseţă, cacĭ curând ajunserăm la una din insulele principilor, numita Antigona proti spre distingere de Antigona megali, ce se afla din jos de Halchĭ. Vaporul se opri la schelă numai cât avura timp să sĕ pogóre din el pasageriĭ hotărîţĭ a petrece ḑiua în acésta insulă, unde pe lângă instalarea îndemănatică a bailor şi potecele desfătatóre pentru preumblare, alăturea cu casele de vară locuite mare parte de armenĭ se rîdică mareţ o manăstire întemeiata de Ioa-

[1]). Veḑĭ Theologia Dogmatică Orthodoxă, tradusă de Gerasim Piteşténu. Vol. 2. Bucureştı, 1888, pag. 108 sq.

[2]). Veḑı *Octoihul*.

[3]). Tot pe acest canon s'a basat şi jurisdicţiunea Patriarchuluĭ de Constantinopole asupra Bisericeĭ Române. Veḑı Neofit Scriban, Respuns guveruuluĭ etc. Bucureşti 1868 p. 45.

[4]). Aşa sĕ chéma pe scurt aceste localitaţĭ.

chim expatriarhul. Până când am putut observa bine tóte aceste, vaporul acum se apropia de Halchi, o insulă maĭ mare decât Antigora proti; în partea despre apus a eĭ se află şcóla naţionala (ellenă) de comerciŭ (ἡ ἐμπορικὴ σχολή), ce cu tótă depărtarea ni se înfăţişa ca o cladire maréţa. Curând însa nu se maĭ vĕḑu căcĭ vaporul acum ocolea insula spre méḑa-ḑi din care parte se vede fórte bine pe culmea dealuluĭ un şir de case cu două caturĭ şi cu o biserica în mijloc: este şcóla teologica din Halchi, pe drept care trecurăm îndreptându-ne la schela, ceva maĭ din jos. De alungul ţermuluĭ în apropiere de schela se întinde un bulevard, având de amêndouĕ parţile construcţii frumóse de vara, aşa ca partea acésta de pe vale a insuleĭ samĕna cu un orăşel; ĭar de la un loc spre méḑa-nópte începe dealul, format din pietriş, însa acoperit cu o livede de maslini, ce eraŭ plinĭ de fructe. Ţinênd una din potecele ce tae dealul în zig-zagurĭ de asta-data spre apus, ajunseram la pórta şcóleĭ, şi cum întraram în launtru, ne'ntimpina Directorul şcóleĭ pe treptele unui coridor care se întinde de la un capĕt până la altu a caselor şi ne conduse în un salon unde ne odihniram puţin, potolindu-ne setea cu o apă rece şi gustósă ca din vêrful déluluĭ, ĭar înăduşala prin rĕcórea salonuluĭ destul de spaţios, bine mobilat şi de-o curăţenie esemplara. Directorul, un Arhimandrit cu înfaţişare fórte respectabila, ne primi şi ne trata în modul cel maı afabil; dintre profesorı, fiind vacanţa n'am putut cunóşte de cât numaĭ unul, pe Parintele Fotie, care şı-a facut studiile în Germania şi de la care am dobândit o suma de informaţiunĭ relativ la acéstă şcóla în care se educă viitorii preoţĭ aĭ patriarhatuluĭ. Pogorîndu-ne în curte ce are forma patrată şi era acoperită cu verdéţa întraram întâĭ în Biserica, destinată anume pentru deprinderea studenţilor cu slujba şi rînduéla bisericéscă. In partea despre nord a Bisericeĭ se află o cişmea cu apa, ıar în partea despre rĕsĕrit încăperile destinate pentru Biblioteca pe care am observat'o de aprópe, minunându-ne de curăţenia localuluĭ de numĕrul şi valórea cărţilor, de aşezarea lor în ordine şi de buna lor pastrare. Pin-

tre cărţile cele maĭ importante ce am vĕḑut în ea amintim: Colecţiunea operilor eclesiastice de Migne, seria gréca şi latină; ediţiunĭ separate a operilor fie-caruı parinte şi învĕţator bisericesc acelor 8 vécurı primare; cele maĭ însemnate codice tiparite ale canónelor; toţĭ autorii clasicĭ grecı şi latinĭ; Manuscripte vechı greceştĭ, printre care şi unul cuprinḑênd epistole de a luĭ Meletie Pigas cătrĕ Mihaiŭ Viteazul; în fine pe lângă maĭ multe reviste teologice curente, resaritene şi apusene, felurite carţĭ religióse rituale şi didactice, greceştĭ, ruseştĭ, nemţeşcĭ, franţuzeşcĭ în cele maı nouĕ ediţiunĭ de care eraŭ pline tóte rafturile de pe langa zidul şi de pe mijlocul încaperilor spaţióse ce sunt destinate pentru biblioteca. La eşire, Directorul ne oferi câte un esemplar de regulamentul şcóleĭ, dupa care lesne se póte forma o idea despre şcóla şi organisarea eĭ, ce i s'a dat încă de la 1844 [1]). Ea pórta numele de: „Şcóla de teologie a mareĭ Bisericı a luĭ Christos“ stă sub nemijlocita conducere a Patriarhuluĭ şi a Sinoduluĭ de pe lângă el, din care patru membri constituesc Eforia şcóleĭ. Personalul şcóleĭ se cuprinde din un Director, care trebue sa fie preot, de o moralitate şi cultura recunoscută [2]); din profesoriĭ necesarĭ, în numĕr de ḑece afară de Director; eĭ trebue să fie preoţĭ cel puţin ceĭ de theologie [3]); din studenţĭ, al căror numĕr e stabilit la şeseḑecĭ, afară de supranumerarĭ; eĭ trebue să fie orthodoxĭ, nu maĭ tinerĭ de 18 anĭ nicĭ maĭ în vîrstă de 22, ĭar ceĭ carĭ aŭ terminat învĕţăturile gimnasiale, pot fi primiţĭ şi păna la vîrsta de 25 anĭ; sa aıbă constituţie sanĕtósă, testimoniŭ de moralitate întărit de Arhiereul loculuĭ şi cu-

[1]). Regulamentul pórta titlul urmator: „Κανονισμὸς τῆς ἐν χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς τῆς τοῦ χριστοῦ μεγάλης ἐκκλίσίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του Πατριαρχικου τυπογραφειου, 1874.

[2]). „Ἀνὴρ ἱερωμένος, εγνωσμένης ἀρε τῆς καὶ ἱκανότητος καὶ πεπαιδευμένος τὴν τε ϑύραθεν καὶ τὴν ἔσω μάλιστα παιδείαν“. El este ales de Patriarhul ecumenic şi de Sf. Sinod. Veḑı κανονισμ, σελ. 5.

[3]). „Οἱ καθηγηταὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἱερωμένοι, εἰ δε μὴ, οἱ τῆς ϑεολογίας τουλάχιστον“. Κανονισμ. σελ. 7.

noştinţĭ de gramatica elenă, de aritmetica practică, de geografie, de istoria sacră şi catihism Sĕ garanteze pentru fiecare din eĭ un Arhiereŭ, ca vor pazi cu scumpatate tóte dispositiile regulamentuluĭ, şi ca ajungênd în vîrsta cerută de sfintele canóne se vor preoţi [1]). Pentru administraţie morala şi materială a şcólei se maĭ prevede înca urmĕtorul personal: un secretar, un confesor, doi preoţĭ care sévêrşesc pe rînd serviciile bisericeştĭ, şi rugaciunea de dimineaţa şi de sara, un medic, doĭ supraveghetori de ordine (ἐπιστάται), un economi şi servitorĭ dupa împrejurarĭ, care se primesc în serviciul şcóleĭ cu anumite condiţiunĭ [2]). Obiectele ce se predau în şcóla, al căreĭ curs e de şépte anĭ, sunt împarţite în două categorii: teologice şi laice (εγκυκλῖα μαθήματα); cele teologice sunt: Istoria bisericésca, Ermneutica sacra şi Exigesa, teologia dogmatică şi etica, patrologia şi arheologia Ebraica, pastorala, omiletica, catihetica, liturgica şi dreptul bisericesc, exercitiĭ teologice [3]); ĭar obiectele laice sau enciclice sunt: Istoria sacră, catihismul, antropologia, psihologia, logica, etica şi istoria filosofieĭ, limba şi filologia elina şi latina, retorica şi composiţiĭ, geometria, aritmetica, algebra, geografia matematică, istoria politică, chronologia, limba slavonă şi bulgară, turcă şi francesă, musica bisericésca. Anul şcolar începe de la 1 Septembre şi se încheiă la 31 August, ĭar cursurile se ţin pănă la 30 Maĭ, cacĭ de la 1—30 Iunie durézа esamenele. Cursurile se inaugurézā cu un serviciŭ divin, şi cu o cuvêntare rostită de Director [4]). Esamenile sunt ḑilnice (lunare), anuale şi pentru Diplomă. Aceste din urmă sunt orale şi în scris. Esamenul în scris constă din o Tesă. Candidatul e admis dacă obţine cal-

[1]). „Ὅτι φθάσαντες τὴν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας απετουμένην ἡλικίαν, ἱερατευσουσιν". Κανονισμ. σελ. 8.

[2]). Κανονισμος σελ. 23. Αρθρ 121 sq. σελ. 26 αρθρ. 142 sq. εσλ. 27 αρθρ, 153 sq. σελ. 28 αρθρ. 157 sq. σελ. 29 αρθρ. 164 sq.

[3]). Exerciţiile omiletice din an. 7-a se fac de pe Amvon, în presenţa profesorilor şĭ a studenţilor. Κανονισμ. pag. 12. art. 53.

[4]). Κανονισμ. σελ. 13. Αρθρ. 54—56.

culul „καλῶς“ (bine), saŭ „ἄριστα“ (fórte bine) şi primesce diploma subscrisa de director şi de secretar, prevĕḑută cu sigilul şcóleĭ şi întarita de Patriarhul ecumenic. Impărţirea diplomelor are loc în întâia Duminica după depunerea esamenilor respective. Sĕvêrşindu-se sânta liturgie, Directorul convócă pe toţĭ candidaţiĭ, secretarul dă citire resultatuluĭ esamenilor, ĭar unul din eforı citeşte cu glas mare fie-care diploma. Directorul apoı chemând pe candidaţiĭ gasiţĭ demnĭ, le înmânéză diploma şi'ĭ proclamă pe fie-care: „διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς θεολογίας“ Invĕţator în teologia creştina orthodoxă. 1). Vacanţele sunt aceleaşĭ ca în şcólele secundare de la noĭ. 2). Studenţiĭ sunt obligaţĭ a citi şi a cânta în Biserica şcóleĭ serviciile religióse cu tótă bunacuviiuţa şi în ordinea pe care Biserica orthodoxă a primit'o de la dumneḑeeşciĭ părinţı şi cum ĭĭ rînduesce Directorul. Studenţiĭ şi chiar profesoriĭ care locuesc în şcólă sunt obligaţĭ a urma regulat la Biserica, a se marturisi şi împartăşi în cele patru posturĭ, a face regulat rugacĭunea înainte şi după masa [3]) ; de aseminea maĭ sunt obligaţĭ studenţiĭ sa pórte o îmbracaminte uniforma şi la intrarea în şcóla sa aıba un numĕr hotarît de articule pentru schimb şi aşternut [4]). Pe lânga îndatoririle scolastice a le studenţilor şi penalităţĭ, se prevede înca modul prepararei nutrimentuluĭ şi ordinea în care să sĕ dea. [5]). Demn de însemnat este capitolul din regulament privitor la bibliotecă şi bibliotecariŭ [6]). Biblioteca are sigilul eĭ propriŭ, ce este în pastrarea Directoruluĭ; pe fie-care an se prevede o suma pentru cumpararea carţilor şi altor aparate ştiinţifice, care sunt de trebuinţa şcóleĭ; cu pastrarea şi ţinerea în regula a cărţilor e însarcinat un Bibliotecariŭ ales de eforie şi pus la ordinele Directoruluĭ.

---

[1]). Idem pag. 16 sq. Art. 73—83.
[2] . Κανονισμ.. σελ. 18. Αρθρ. 84 sq.
[3]). Idem. Art. 88 sq.
[4]). Idem. pag. 20. Art. 98sq.
[5]). Idem. pag. 21, Art. 101sq.
[6]). Idem. pag. 24, Art. 124sq.

După ce eşirăm din bibliotecă, mulţemiţĭ de cele ce am vĕḑut, cum şi de primirea cu bună voinţa şi prevenitóre a venerabiluluĭ Director, am visitat în trécĕt şi cele-l-alte încaperĭ a şcóleĭ, pretutindinea de o complecta curaţenie şi ne-am îndreptat spre pórtă, în faţa căria din afara se afla o cisterna, de unde parintele Director ïaraşĭ ne-a maĭ scos apa recoritóre. Locul are o posiţie frumósa şi o vedere desfatatóre; este acoperit cu verdéţă şi plantat cu numeroşı pomı roditorĭ, sémană cu o cetate aşeḑată pe vârful unuĭ munte; spre méḑă-nópte se înfaţişa priviréĭ peste faţa stravezie şi linişţita a măreĭ, minunata panorama a Constantinopoleĭ şi cu deosebire a oraşuluĭ vechiu cu doma cea mareaţă a Sf. Sofiĭ pare că am fi fost alaturea, ïar nu în departare de maı multe mile; spre apus ochiĭ ni se opréu asupra şcóleĭ comerciale,ce are o posiţie numaĭ puţin desfatatóre; spre rĕsărit eşiaŭ pare-ca din mare cóstele stâncóse ale Asieĭ; ïar spre méḑa-ḑi se rĕsfaţa într'o mare de lumina Antigona megali, de unde aşteptam sa se întórca vaporul spre a ne lua ïaraşı drumul la Constantinopole. Nu sa póte închipui un loc maı potrivit pentru o şcóla, ales bisericésca; isolarea şi înalţimea loculuı, curăţenia aeruluĭ şi a soluluı, pe care sunt însemnate marginele pană unde se pot preumbla studenţiı, predispun de minune a cugeta la misteriile religiuneĭ şi a întari credinţa despre vecınicul adevĕr aĭ lor. Intre acestea sórele scapata bine cătră orizont, ıar un vênt iute ne aduse aminte că cu tóta placerea ce simţiam aflându-ne în un loc aşa de pitoresc, trebue să plecam şi aşa ne-am desparţit în modul cel maı amical de par. Director, care simţi o vădita satisfacţie când ĭ-am spus ca uniı dintre Românıĭ care au studiat în şcóla condusă de el, sunt astă-ḑĭ Episcopĭ şi 'şĭ-aŭ câştigat merite însemnate prin activitatea lor întinse pe terenul ştiinţific şi pastoral.

Intorcêndu-ne spre schelă pe nesimţite gândurele nóstre sburara, de la şcóla şi biblioteca pe care o parăsiam la şcóla şi biblioteca pentru care doriam a ne înavuţi cunoştinţele, la facultatea nóstra de teologie. Acésta de şi alipită de Universi-

tate, pănă asta-ḑì se considera ca un óspe şi este încă neconfirmata prin lege; ĭar internatul eĭ, de şi are un local ce în raport cu numerul studenţilor ar fi satisfacĕtor, este lipsit înca de cele maı multe obiecte necesare unuı înternat; aseminea biblioteca eĭ, de şi înfiinţată din anul 1887 [1]) şi înavuţită cu un numĕr însemnat de carţı preţióse, dăruite de barbaţĭ plinĭ de rîvna pentru înaintarea cultureĭ religióse, şi aicĭ cu plácere în suflet amintim între ceı dintaı pe I. P. S. Mitropolit Primat şi pe I. P. S. Mitropolit al Moldoveĭ, ceı doĭ Iosifĭ cu bun chip, a caror esemplu patriotic am fi fericiţĭ se afle şi maı mulţĭ urmatorĭ,—are înca necesitate de multe carţĭ spre a îndestula măcar cât de puţin exigenţile ştiinţeı teologice de asta-ḑı. Ne măngaiam însa cu nădejdea, că dacă vom arata aceste necesităţĭ locurilor competente, ele în iubirea de patrie şi de religiunea strămoşască, le vor îndestula la timp şi ca daca într'un stat de alta naţie şi lege, cum e cel Otoman, Biserica póte se aìbă o şcóla teologica ca cea din Halchi, cu cât maı mult e îndreptaţită Biserica nóstra orthodoxa naţională a avea o şcóla superióra de teologie în Statul nostru, de acelaşı neam şi de aceıaşĭ lege. Intre aceste ajunserăm la schela şi peste puţin întorcêndu-se şi vaporul am plecat la Constantinopole. Vêntul care deja la schela rîdica valurile cu tarie pe de-asupra cheiuluĭ acum întărta marea furios îngreuind ast-fel mersul vaporuluĭ, şi nu înceta chiar după ce ajunseram în oraş ba încă se maĭ întari, aşa că auzirăm trosnind multe giamurĭ pe la casele din apropierea nóstră şi pana a ne cuprinde somnul cugetam la gróza ce vor fi simţind calatoriı pe mare în timpul furtunelor de ĭarnă.

La 8 August înainte de améḑă, ne-a visitat maı întâĭ d. Jean D. Aristoclĕa preşedintele Siloguluĭ, academia grecéscă din Constantinopole. D. Jean Aristoclĕa întruneşte în persóna sa o simplitate vrednica de urmat cu o politeţa şi amabilitate vrednica de admirat. Domnia Sa în-

[1]). Veḑı în Biserica Orthodoxa, an. XI, No. 10, Ianuarie 1888 pag. 839, Nota 2.

tre altele a mulţumit colegului nostru Erbicénu pentru lucrările sale daruite academieĭ şi cu deosebire pentru cronicariĭ greci, dicênd ca în acésta lucrare d. Erbicénu a depus o munca staruitóre şi ca ea este de însemnatate precum pentru istoria nóstră naţională aşa şi pentru a grecilor. Dupa plecarea preşedintelui Silogului am plecat şi noĭ însoţiţĭ de d. Constantinide la Patriarchie spre a ne lua bine-cuvêntare şi remaş bun de la Patriarh. Sanctitatea sa ne primi cu aceaşĭ bunatate ca şi întăia óră, acum însa în salonul cel împodobit cu portretele tuturor patriarhilor, unde conversa cu alt óspe, un domn care îndată ce afla ca suntem din România ne încredinţa că cunóşte ţara ca unul care a stat mult timp în judeţul Argeş cel cu frumósa Biserica „Curtea de Argeş". Indată am fost marturi la o scena mişcătóre. Dupa noĭ fu introdus asemenea la Patriarh un barbat în vârstă, care avea înfăţişare de muncitor cu o fata ca de 9—10 anĭ, era fiica luĭ. Amândoi se înfăţişara fórte respectuos înaintea Patriarhuluĭ, punênd obicĭnuita metanie şi dupá ce tatal adresa câte-va cuvinte rugatóre, fiica presentă Patriarhuluĭ o hârtie şi fara a se retrage, sta cu mânele la pept şi cu capul plecat, ca când ar fi aşteptat o sentinţă. Patriarhul ceti cu voce hârtia din care înţeleserăm numaĭ cuvêntul „ἄριστα" repeţit de maĭ multe orĭ, şi apoĭ mângaia fata laudându-o pentru resultatul frumos ce a dobândit la învĕţătura, ĭar tataluĭ eĭ promise că o va primi în şcóla secundară cu întreţinerea Bisericeĭ, în care scop imediat a dat ordinele respective secretaruluĭ privat a Sanctitaţeĭ sale. Tatal şi fiica facênd iaraşĭ metanie se retrasera cu feţele radió e de bucurie. Aicĭ ni se înfăţişara lamurit alaturea părintele trupesc şi cel sufletesc; ambiĭ ne sunt scumpĭ; parintele trupesc ne naşte şi creşte pentru viaţa şi lumea acésta, parintele sufletesc ne renaşte şi povĕţueşte pentru vecĭnicie; dar pe când unul adesea nu'i în stare a ne da nici hrana trupéscă, cel alt ne dă tot déuna hrana sufletéscă, ce e mai preţiósa de

cât cea trupésca, fiind-că acésta se póte câştiga prin cea dintaĭ, aceia însă nicĭ o dată numaĭ prin acéstă. Precum părinteluĭ trupesc nicĭ o dată nu'ĭ putem rĕsplati deplin pentru tóte câte ne-aŭ facut de la naştere până când am ajuns în vîrsta, tot aşa nu putem rĕsplăti deplin nicĭ părintelui sufletesc pentru cele ce ne-au facut spre luminarea minţeĭ spre îndreptarea voinţeĭ şi spre înfrumuseţarea inimeĭ nóstre, ce nu se sfîrşeşte câte zile avem. Invĕţatorul, preotul, arhiereul, episcopul, mitropolitul, patriarhul aŭ decĭ drept a fi cinstiţĭ ca şi parinţiĭ noştri trupeştĭ şi maı mult de cât aceştia. Din faptul atins înainte se póte înca cunóşte bine strînsa legatura a Bisericei cu şcóla în imperiul Otoman, pentru ce Biserica este acolo pârghia, pepiniera şi scutul naţionalitaţiĭ de asemenea se póte esplica lesne cum se face că doctoriĭ în drept, şi în alte specialităţĭ sunt tot aşa de familiarisaţĭ cu rânduelile şi cântarile bisericeştĭ, ca orĭ-care cântareţ bisericesc; ele sunt ale bisericeĭ şi biserica cu tot ce ţine de ea ocrotind naţiunea cum ocroteşte gaina puiĭ sub aripĭ trebue a fi înveţate şi cunoscute de toţĭ fiiĭ naţiuneĭ. Maĭ 'nainte de plecare am rugat pe Sanctitatea sa Patriarhul a ne da o epistolă recomenduitóre catre epitropia sântuluĭ munte şi ne-a acordat acésta cu multă dragoste decĭ luându-ne bine-cuvêntare şi remas bun am eşit de la Sanctitatea sa, adânc impresionaţĭ de buna primire ce ne-a facut. Insoţiţı de d. M. Gedeon am facut câte o scurta visita de rĕmas bun şi celor-lalţĭ oficialĭ aĭ Patriarhieĭ şi ne 'ntórserăm la otel. Insa trecênd în calea nóstra pe lânga locuinţele P. S. Mitropoliţĭ al Efesuluĭ şi al Filipopoleĭ, dupa propunerea d-luĭ Gedeon am abătut pe la fie-care. Efesiul este un bĕtrân fórte venerabil, Arhiereŭ de 42 anĭ, ıar al Filipopoleĭ din contra e un barbat în flórea vîrsteĭ şi de tot simpatic; amândoĭ ne-aŭ primit şi tratat ca pe nişte prietinĭ, ceĭa-ce ne-au facut o deosebită plăcere. Luându-ne rĕmas bun şi de la aceştĭ noĭ şi distinşi cunoscuţĭ, ne despărţirăm şi de d. Gedeon, rĕmânênd ca

d-luĭ să ne trimită pitacul de calatorie de la Patriarhie şi ajunserăm la cartierul nostru. Dupa prânḑ, în vedere ca a doua ḑi plécă spre st. Munte un vapor am dat paşpórtele la consulatul nostru sa ni le viḑeze din vreme şi prin domnul Leon Ieronim ne am procurat şi câte o tescherea de la poliţia otomană, fara de care e cu neputinţa a călători în cuprinsul împĕraţieĭ turceştĭ. Tot atuncĭ ne-am dus la agenţia vapórelor spre a ne procura bilete pentru calatoria la st. Munte. Pe treĭ bilete de clasa I. cu nutrimentul am platit nouĕ lire otomane, aşa dar aprópe îndoit cât ne-a costat pe fie-care cursa de la Varna la Constantinopol. Restul ḑileĭ îl întrebuinţaram în pregatirĭ pentru o calatorie şi maĭ departe de patrie, ceea-ce deştepta în noĭ de o parte îngrijiri de alta dor de ţara nóstra. Către séră veni la noĭ d. Gedeon împreuna cu d. Melesin Hristodul un tênĕr canonist care a scris asupra dreptuluĭ bisericesc o carte însemnata relativ la căsatorie [1]). Domnul Gedeon a bine-voit a ne aduce singur epistola recomĕnduitóre despre care rugasem pe Patriarhul şi cu acésta de pe urma ocasiune ne întreţinuram între o lalta maĭ mult timp. In dorinţa nóstra de a cunóşte dacă între cântarile bisericeĭ şi cele populare este la greci vre-o deosebire, D-lor esecutara maĭ multe melodiĭ bisericeştĭ şi populare, ce sunt aprópe identice de unde se vede înca o data cât de adâncĭ radacini are biserica în poporul grecesc. Insa pe cât e de entusiast grecul pentru cântarea sa bisericéscă şi populară pe atât e de adversar altor speciĭ de cântarĭ şi cu deosebire musiceĭ corale. Orĭ-care cunoscĕtor în ale musiceĭ, ştie cât este de seriósă şi nemeşteşugită Liturgia aşeḑata pe note în 3 partiḑi de Cart. Eĭ bine, d. Gedeon gasi ca acest fel de cântare este teatral şi arătă maĭ multa predispunere pentru cântarile melodice a luĭ Macarie. De altmintrelea cântarea bisericéscă la grecĭ nu e de tot înflorită ci maĭ mult simplă,

[1]) Cartea este intitulata: Τα κωλυματα τοῦ γάμου Impedicarile de casatorie. Constantinopol 1889

seriósă şi se ţine fórte strict de ritm. Era sara când óspeţiĭ noştri dorindu-ne: Καλὸν Κατευόδιον" (călătorie bună) se duseră pe acasă lasându-ne o amintire din cele maĭ plăcute.

Nóptea de 8 spre 9 August a fost cea din urmă pe care am trecut-o în Constantinopole şi preocupaţi de idea plecăreĭ ni se păreau şi maĭ supărătorĭ paznicii de nópte, care cutriera stradele şi lovesc îndesat în dreptul fie căreĭ case paveua strădeĭ cu capatul căptuşit cu fer al bastonuluĭ lor, în semn ca veghiază la siguranţa persóneĭ şi avereĭ cetaţenilor. Aceste semnale stridente fura 'nabuşite maĭ târdiŭ de urletele şi latratul cânilor, care în liniştea nopţeĭ es din culcuşurile lor de diuă ce de regula sunt în strada pe lânga trotuare, spre aşĭ cauta hrana pe care apoĭ şĭ-o dispută între sine latrând şi urlând într'un mod înfiorator întocmaĭ cum urlă lupii la noĭ în padurĭ. In oraşul vechiŭ pe strada ce duce la gara orientala am vedut aşa de mulţĭ câĭnĭ, marĭ şi mititeĭ pe lânga trotuare, din care causă şi aerul este infectat; nu'ĭ deci de mirare ca chiar pe stradele capitale din Pera şi pe bulevarde se věd o gramadă de cânĭ. Aşa sunt obicĭnuiţĭ orientaliĭ din cea maĭ négră vechime, a vedea cânĭ fară stapânĭ, aĭ lasa să umble de capul lor şi sa'şĭ caute nutreţul unde vor putea [1]).

De îndata ce se luminéḑă de ḑiua numaĭ ce audĭ pe stradă vînḑetoriĭ de legume, fructe şi marunţişurĭ strigênd fie-care cît îl ajută plamânii şi recomandându-şĭ marfa. In deosebĭ fórte deliciόse sunt la Constantinopole fructele d. e. Smochine şi stafide verḑĭ, strugurĭ numiţi ciauşa, pepenĭ galbenĭ de smirna în gustul ananasuluĭ, rodii, prune grase, persicĭ marĭ ca merele domneştĭ, harbuji fórte mari de Alexandria etc. In timpul celor 11 ḑile cât am stat pe loc sub un cer tot déuna luminat în timpul ḑileĭ de un sóre arḑětor, ĭar în timpul nopţiĭ de nenuměrate candele cereştĭ, am facut o aděvěrată cura de fructe ce ne-a priit fórte bine.

Remarcabilă este apoĭ varietatea fisonomiilor ce se věd

[1]) Veḑi Is. Onciul Manual de Archeologia biblica. Cernăuţi 1884 p. 123.

în acest oraş cu adevĕrat universal. Făcênd abstracţiune de europeĭ care sunt în mare numĕr, alaturea cu turcul civilisat care se cunóşte numaı pe fes şi pe încălţaminte, constând din ghete şi galoşĭ fie vremea buna, fie rea, pe când cele-lalte haıne sunt aceleaşĭ ca şi la europeĭ, veḑı arnauţı cu costumul lor anapoda, cu un fes a căruĭ cĭucurĭ atârna pe umere, o bóndă cu felurite florĭ cusute din gaıtane colorate, un brâu lat peste mijloc, în care pórta ĭataganul şi câte-va pistóle, de la brau pana la genunchĭ cu o împreguratóre albă cu mulţime de încreţiturĭ de sus pana jos numita fustanela, la marginea caria se vĕd pantalonii strînşĭ pe picĭor şi încheiaţı în nasturĭ, lăsând abea să sĕ vadă vîrful şi calcaiul încălţaminteĭ; veḑĭ de aseminea turcĭ muncitorĭ şi arapĭ cu un taclit colorat împrejurul capuluĭ fie cât de mare fierbinţéla, cu o bóndă pusa negligent pe spate saŭ cu un vestmênt până la pământ ce falfâe în aer când bate vêntul, cu şalvarii sĕĭ largĭ, a caror fund ajunge aprópe de pamênt şi cu papucii sĕi primitivĭ, al caror vîrf e fórte încovoiat în sus. Apoĭ veḑĭ felurite feţe bisericeştĭ de tóte riturele, ĭesuiţĭ, franciscanĭ, dominicanĭ, dame religióse cu vestminte negre saŭ cenuşiĭ (griĭ) şi preoţĭ armenĭ uniţĭ care pórta camelaucă; Hogĭ, adica preoţĭ mohamedanĭ, legaţı la cap strîns cu cealmale albe pe marginea fesuluĭ, înbracaţĭ cu nişte dulame strimte la manecĭ şi largĭ la pulpane; preoţĭ ruşĭ cu îmbrăcămintea obicĭnuită şi la noĭ, dar maı strimtă, cu părul retezat şi cu palărie; în urma preoţĭ grecĭ orthodoxĭ a caror îmbrăcăminte simpla are particularităţile sale: Potcapul cu marginele de la fund eşite mult afara şi rasa cu mânecele fórte largı; de altmintrelea în mersul şi ţinuta lor se vede multă buna-cuviinţa şi cumpăt. In ce priveşte posiţiunea materială, preoţiĭ grecĭ sunt avisaţĭ maĭ mult la caritatea creştinilor, de la care şi primesc o subsistenţă îndestulătóre, pentru ca sunt neobosiţĭ întru îndeplinirea serviciilor religióse. Multe bisericĭ staŭ deschise tótă ḑiua şi preotul ca o santinelă ne adormita e tot-deauna gata a da mângăerile religiuneĭ cu vrednicie

şi cu evlavie celor ce nazuesc la ele. De însemnat este încă mulţimea cerşitorilor în Constantinopole; eĭ nu staŭ numaĭ la răspintiĭ cerênd ajutor de la trecĕtori, ci umblă şi pe strade, ba uniĭ chiar se ţin de pasagerĭ şi nu'ĭ slabesc până ce nu capătă ceva; unele cerşitóre bĕtrâne cutrieră stradele şi caută a deştepta mila pentru ele prin nişte cântece pe glasurele bisericeştĭ. Tóte aceste tipurĭ se'nfaţişara pe rînd închipuireĭ nóstre după ce ne-am dat odihnei de nópte.

A doua ḑi Mercurĭ, 9 August, eram în tot momentul gata de plecare; de diminéţă maĭ cercarăm înca odata dulcéţa stafidelor şi a smochinelor; apoĭ ne'ntreţinurăm cu Dl. Constantinide, al doile dragoman al legaţiuneĭ nóstre şi cu Dl. Leon Ieronim, cancelarul Consulatuluĭ nostru, care veniră sa ne ureze călătorie bună şi cărora le mulţemiram pentru buna-voinţa ce aŭ avut de a ne conduce şi însoţi prin tóte locurele vrednice de veḑut. In deosebi, Dl. Leon Jeronim, fiŭ de preot din Bucureştĭ maĭ adesea venea pe la noĭ, cercetându-ne de avem vre-o trebuinţă de D-sa şi oferindu-ne Cavasul pentru diferite serviciĭ. Mult ajută la aşa depărtare şi în aşa oraş aprópe Babilon, un compatriot iniţiat în tóte usurele locale; voiajorul afla tot-deauna la nevoe un consilier, un conducĕtor, un companion, un protector. Acesta este folosul instituireĭ consulatelor şi legaţiunelor uneĭ ţĕrĭ în oraşele mari din alte ţĕrĭ strĕine; în acéstă privire ne putem şi noĭ felicita, cum am constatat cu deosebire din modul în care am fost îngrijiţĭ şi trataţi de personalul legaţiuneĭ române din Constantinopole, al căruĭ şef, Dl. Mitilineu face onóre ţĕrei şi naţiuneĭ nóstre, cum şi de personalul Consulatuluĭ, representat în modul cel maĭ demn de Dl. Ieronim în lipsa D-luĭ Consul Sturdza. După plecarea Domnielor lor, încheindu-ne soçotelele cu otelierul am plecat şi noĭ maĭ din vreme la vapor, avênd a trece maĭ întai pe la vama, unde însa nu ni s'a căutat bagajele ci un amploiat al văměĭ ne însoţi cu barca pana la vapor, acolo

primi taxa vamala se înţelege maĭ augmentată, pentru că s'a ostenit a ne însoţi. Părăsiam ast-fel nu fără óre-care înduioşare acea vestita cetate a lumeĭ, cu atâte monumente istorice, cu aşa de frumósa posiţie, cu aşa de variate tipurĭ, ce atrag în fie-care ḑi maĭ ales vara, mulţime de voiajorĭ la ea. Pe la 3 óre după améḑa ne urcam în vapor pentru sântul Munte.

(Va urma).

Ieonomu Al. Mironescu.

UN DOCUMENT ASUPRA FAMILIEI COSTACHE.

Acest document l'am publicat numaĭ pentru că prin el se arata vechimea familieĭ Costache, din care se trage şi Mitropolitul Veniamin Costache, vrednicul de amintire păstor. Tot în acest document sa maĭ spune de jafurile ce faceaŭ tatarii în ţara Moldoveĭ de câte orĭ navaleaŭ, arderĭ, furturĭ şi sclaviĭ. Documentul este proprietatea Inalt Prea Sânţituluĭ Mitropolit al Moldoveĭ, şi mi l'au dat bucuros spre publicare, pentru care'ĭ sunt adânc recunoscĕtor.

Adecă eŭ Costache, fiiul răpaosatuluĭ părinteluĭ mieŭ Gavril Costache, ce aŭ fost Vornic mare de ţara de jos, fac ştire cu acéstа încredinţata scrisóre a mea pentru cât saŭ îndurat milostivul Dumneḑeŭ de aŭ daruit viaţă părinteluĭ nostru a trai într'acéstă lume, şi apoĭ ţiind rănduiala a prea putérniculuĭ Dumneḑeŭ că cine să naşte într'acéstă lume ĭaste a schimba şi întru mórte. Şi întru viaţa dumisale văḑind multe case de boĭarĭ marĭ şi maĭ de rând rămăind neaşezate de părinţĭ şi în urmă tragêndu-să la divanurile Domnilor şi pre la boĭarĭ, Dumnéluĭ răpăosatul părintele nostru aŭ socotit pentru multă puţină agonesita dumisale, ce aŭ agonisit, aŭ socotit dumnialuĭ singur de ne-aŭ ales şi ne-aŭ înpărţit şi sate şi bucate tuturor fraţilor; să sĕ ştie cine ce va ţinea al saŭ în urma dumisale; pe care aşezăturĭ suntem aşezaţĭ şi tocmiţĭ toţĭ fraţiĭ întru a nóstră viaţă; deci înzăstrând şi pre dumnialuĭ maĭ mare fratele

nostru, Vasilie Costachi Vel Vornic, cu tóta partea cât s'aŭ îndurat şi aŭ socotit rapaosatul parintele nostru. Alesu-iau şi loc de casă la Floréni, lângă Epuréni maı la câmp, unde ı-aŭ fost casale dumisale întaiu, apoı tâmplându-sĕ a sa scorni acéste rascóle multe in ţara nóstra, în ḑilele Marieı Sale Ducaĭ Vodă, când aŭ fost la Becı, sculatu-sau Savin Zmăcicâne şi cu Moţoc din ţara leşasca de au venit în ţara, şi îndemnând pe mulţı carĭ li s'au potrivit lor şi pe mulţĭ şi cu sila ĭ-aŭ facut de s'aŭ radicat sa mérga sa bata Bugiacul, care ce bătae şi izbănda ce aŭ facut sa va pomeni pana va ramânea un om pre acest pamânt. Decĭ scapând eĭ dintr'acea óste a lor au lovit pe la Floréni şi au aprins casele dumisale fratelui nostru luĭ Vasilie Vornicul; decĭ încă fiind viŭ rapaosatul parintele nostru şi văḑênd că ajunsa la grele vremĭ de traiŭ, socotit-aŭ dumnialuĭ ca departe un frate de altu nu vom putea maĭ trai, nicĭ dumnialuĭ fratele nostru va putea maĭ trai acolo, unde ı-aŭ fost casale întaiŭ, fiind maĭ la câmp, ce ì-aŭ ḑis singur dumnialuĭ rapăosatul parintele nostru sa méargă sa-şĭ facá casă la Barlaleştĭ, carĭ sunt lângă Epuréni din jos, cât şi l'ar ajunge prilejul de bune sa'şĭ faca, care au auḑit toţĭ fraţiĭ. Iar de loc atunce n'aŭ rĕspuns; decĭ fiind acest loc pus la testamentul care ne-aŭ făcut părintele nostru, de aşezatură la parţile méle, înpreunatu-ni-am şi ne-am socotit cu toţĭ fraţiĭ că de n'ar hi socotit rapăosatul parintele nostru ca să dea şi locul dumisale nu ĭ-ar fi ḑis să-şĭ facă casă pe locul meŭ, căcĭ dumnialuĭ aŭ silit în viaţă de ne-aŭ aşezat ca să nu rămanem întru nimic amestecaţĭ; decĭ şi el auḑind ḑisa răpăosatuluĭ parinteluĭ nostru şi socotéla dinpreună cu toţĭ fraţiĭ, eŭ încă am primit şi m'am învoit cu dumnialuĭ şi marele meŭ frate, Vasilie Vornicul şi ĭ-am dat şi de la mine ca să ţie dumnialuĭ acel loc cu tot venitul şi în urma dumisale fiul dumisale şi tot neamul cel ce va naşte dintru dumnialuĭ în vécĭ şi am ales locul Bărlăleştilor să se ştie de unde sa înpreună hotarul cu a Ciorénilor şi a Florénilor, despre délul luĭ Ciomag păr' în părăul Ciocăneştilor şi pre parăŭ în sus

păr' în podul ce aŭ făcut Vornicul şi din pod de la dél prin capetele pămanturilor ce vin din jos şi alaturea cu cél ce marg la dél par' în drumul ce mérge pe dél de asupra Florintiĭ şi din marginea Florintiĭ, la dél alaturea cu pădurea, pe drumul ce intră prin marginea poeneĭ de asupra prisaciĭ ceĭ bătrâne de la Ciocăneştĭ care's însămnate şi cu stâlpĭ de pétră; şi acéstă învoială şi aşezare, după ḑisa răpăosatuluĭ părintele nostru, s'aŭ făcut şi saŭ aşezat dintru toţĭ fraţiĭ anume: Constantin Vel Paharnicu şi Pavel Bujoreanul ce aŭ fost Sulger şi Lupul Costachi şi Solomon. Carĭ pentru maĭ mare credinţă am iscălit, ca să sĕ ştie.

Barlateştı, lét 7197 (1689) April 17.

Iscaliţĭ: *Costachi Gavril*, *Constantin Vel Paharnicu*, *Pavel Bujoreanu vel Sulger*, *Lupul Costache Bif Sulger*.

Pisal Ştefan sin Popa Grigore.

C. E.

INSEMNARI

puse pe o carte în grecește, pe la anul 1787 Octombrie 29 și în care se arată arderea Monastireĭ Cotrocenĭ.

„La 1787, Octombrie 29 Sâmbată sara, la treĭ ceasurĭ din nópte spre Duminica, pe când era Domnitor Prea Inalţatul nostru Egemon, Ioan Petru Mavroghene și Mitropolit Preasfinţitul Cozma, ce aŭ fost maĭ înainte la Buzeu și Egumen prea cuvioșia sa Domnul Domn Ignatie de la Scopel, s'a întâmplat arderea Monastireĭ Cotrocenĭ. Arderea a început de la chioșcul Inalţimeĭ Sale Alexandru Voevod și aŭ ars tóte casele domneștĭ, Divanul și cele egumeneștĭ și în șir de la hambarele cele marĭ și până unde se vede.

Altă însemnare.

1802, ḑiua Marţĭ, când se serbéză în Vlaho-bogdania amintirea prea Cuvióseĭ Paraschiva, la șapte ore și jumatate din ḑi s'aŭ întâmplat în aceste părţĭ cutremur fórte cumplit, care a ţinut șase minute, și s'a făcut mare stricăciune din causa acésta la Monastirĭ, clopotniţe, bisericĭ, otele, și maĭ ca jumatate n'aŭ rĕmas case neatăcate. Renumita clopotniţă de la Colţa (astă-ḑĭ desfiinţată) atuncĭ a căḑut, ceĭ doĭ stâlpĭ de la Văcăreștĭ, Biserica Sf. Mare Martir Gheorghie, cea a Sarindaruluĭ, Slataruluĭ, Mihaiŭ Vodă, Sfinţiĭ Apostolĭ și maĭ tóte bisericile vechĭ. Frumósa clopotniţă de la Radu Vodă, și alta a Sf. Atanasie.

Atuncĭ s'a sfărîmat din temelie şi tótă Monastirea Cotrocenilor, împreună cu hanul Şerban Vodă, şi n'a rĕmas nimică altceva la Cotrocenĭ, afară de pórta cea mare ; a căḑut şi clopotniţa şi treĭ părţĭ din zidurile Monastireĭ împreună cu foişorul domnesc şi pivniţa şi atenanţele de afară. Iar la biserică n'a rĕmas nicĭ urme, de aseminea s'aŭ sfărîmat şi tóte cele din lăuntru. Atuncĭ a căḑut şi hanul luĭ Şerban Vodă şi s'a deschis pămêntul în maĭ multe locurĭ şi a ĭeşit apă, pe alocurea a ĭeşit şi catran în loc de apă. Mare este mila luĭ Dumneḑeŭ celuĭ Sfânt, ce s'a milostivit şi nu s'a nimicit acest oraş.

Am scris eŭ cel ce mĕ găseam atuncĭ Egumen şi Arhimandrit în Cotrocenĭ la Bucureştĭ, din Tricale Tesalieĭ şi lavriot. In aceĭaşĭ ḑi a venit la Padăvanĭ şi divinul Domnitor Constantin Voevod Ipsilant şi se află în biserică, strigênd: Dómne nu perde pe poporul tĕŭ pentru pĕcatele mele, ci pe mine numaĭ.

Ambele aceste note în greceşte 'mĭ sunt date de Inalt Preasfinţia Sa Mitropolit al Moldoveĭ spre a le traduce şi imprima, ceea ce am şi făcut, pentru că cuprind, dupĕ cum vede cetitorul, întîmplărĭ marĭ ce aŭ cauzat pierderĭ însemnate, şi prin care ni se explică cum multe din monumentele nóstre sunt crapate, ruinate şi ciuntite.

C. E.

ECUMENICITATEA ORTHODOXIEI.

Orthodoxia, pe carea noĭ toţı o mărturisim, are însĕmnătate şi misiune ecumenică; noĭ credem, că ea este catolică.

Dar acésta este cu totul alt ceva, de cât catolicitatea externă, cu carea se mândreşte Biserica romană, şi după carea ea 'şĭ recrutéză urmaşĭ, în tóte părţile globuluĭ pămêntesc, prin tóte mijlócele. Dupĕ principiile Bisericeĭ nóstre, întinderea eĭ externă trebue să fie numaĭ expresiunea creştereĭ eĭ interne, manifestarea forţeĭ eĭ interne, asupra căror trebue a atrage maĭ ales atenţiunea tuturor membrilor eĭ. Tótă frumuseţa nóstră trebue să fie înlăuntrul nostru: numaĭ atuncĭ ea, într'adevĕr va mântui pe aceĭ, carĭ, din graţia luĭ Dumnedeŭ, devin capabilĭ să se încânte de ea.

Catolicitatea nóstră însĕ, de altă parte, nu este nicĭ astfeliŭ, dupĕ cum, dupĕ aparenţă merge protestantismul, şi dupĕ carea catolicitate protestantismul lasă, la arbitrul persónelor particulare, basele interne ale credinţeĭ, acordând libertatea fie-căruĭ individ să comenteze doctrina luĭ Christ, dupĕ bunul plac al fie-căruĭ individ, dupĕ cum 'ĭ cere natura luĭ individuală, starea luĭ sufletéscă momentană, şi nivelul cultureĭ luĭ. Noĭ cu fermitate ne ţinem de acel principiŭ, că mărturisirea credinţeĭ nicĭ odată nu trebue să fie înjosită până la dorinţele personale ale fie-căruĭ om particular, nicĭ odată nu trebue să fie modificată şi alterată dupĕ apreciarea nóstră personală. Noĭ de loc nu putem dori atare catolicitate, dupĕ carea doctrina nóstră se fie interpretată de tot universul, în tóte modurile posibile, pentru ca să nu o cunóştem aprópe de loc. Din contra, dupĕ principiile Bisericeĭ nóstre, fie-care trebue să devină matur până la acea,—singur sa se orienteze cu acea, ce a proclamat tótă Biserica, ca dogmă a eĭ.

Catolicitatea nóstră constă în acea, că mărturisirea credinţeĭ nóstre în totul corespunde aceluĭ om adevĕrat intern, carele, ca chip al luĭ Dumneḑeŭ, ca sigiliu al cerĭuluĭ, se afla înlauntul fie-caruĭ din noĭ, orĭ unde ar fi trăind, orĭ unde s'ar fi aflând, orĭ cât de jos ar fi caḑênd, orĭ cât de încult fiind. Cine a aprins în sine scântea adevĕrateĭ umanităţĭ, cine traeşte cu spiritul, cine se învălueşte şi se mişcă cu aspiraţiunile maĭ înalte şi cu aşteptarea inimeĭ, cine s'a decis să-şĭ explice tótă acéstă lume a sa spirituală, —pentru acela confesiunea orthodoxă a credinţeĭ va fi în totul a sa, paternă, va corespunde la tóte, ce se petrec în înterior, pe acela 'l va lumina, 'l va învĕţa. Şi, din contra, cine a primit confesiunea orthodoxa, şi va aspira, în mod sincer şi cu privaţiune de sine, ca să se înalţe pana la acéstă confesiune, prin raţiunea sa, prin armonia sa, prin tóta ordinea vieţeĭ sale interne şi externe,—acela, prin acésta însa-şĭ, va intra pe calea vieţeĭ adevĕrat omeneştĭ, va da putinţa să înflorescă natura sa adevĕrat ideala. Iata în ce consta catolicitatea nóstra: toţi pot, toţĭ trebue să primésca doctrina orthodoxă, dacă voesc sa fie adevĕraţĭ ómenĭ, şi să-şĭ înţelégă adevĕrata lor umanitate.

Acum pentru noĭ póte sa fie înţelésa însĕmnatatea fórte mare a orthodoxieĭ, precum şi importanţa fórte esenţială a sforţarilor gândireĭ orthodoxe, în persóna sânţilor parinţĭ şi dascalĭ ai Bisericeĭ, atât filosofĭ, cât şi asceţĭ,—d'a pune doctrina creştină în legatura cea maĭ strânsa cu omul nostru, zidit la început, de a'l uni neîntrerupt cu renaşterea şi creşterea nóstra spirituală, d'a manifesta rădacinile eĭ pe terenul intern-vital al spirituluĭ nostru. In acésta direcţiune a gândireĭ sânţilor parinţĭ să pune în mişcare însu-şĭ nervul credinţeĭ originale-orthodoxe catolice. Insă-şĭ dialectica, însă-şĭ înalţimea speculaţiuneĭ,—pentru carĭ câte odată 'ĭ acusa pe anticiĭ parinţĭ orthodoxi de orient,—demonstréză numaĭ acea, că dênşiĭ aspiraŭ să respundă la cerinţele omuluĭ superior, la cerinţele spirituluĭ, nedând multă atenţiune convincţiuneĭ externe vitale saŭ practice. Dialectica

sânţilor părinţĭ n'a fost un formalism al scholasticeĭ saŭ o abstracţiune a cărţilor theologieĭ protestante posterióre. In dialectica sânţilor părinţĭ se vede viaţa. Dar acéstă viaţă nu este acea viaţă practică, carea se aude la învăţĕtoriĭ Bisericeĭ de occident; acésta este viaţa superióră spirituală, plină de contemplaţiune şi privire la Dumneḑeŭ. Ea vorbeşte numaĭ spirituluĭ, şi este înţelésă pentru el.

Ca fiŭ al Bisericeĭ orthodoxe, am căutat, ca să merg cu cugetarea mea p'acea cale, carea ne este indicată de privirile măreţe ale părinţilor şi învĕţatorilor anticĭ. Ar fi o norocire nemeritată, dacă neînsĕmnata mea lucrare, macar prin ceva, în gradul cel maĭ mic, ar mişca procesul explicăreĭ conştiinţeĭ orthodoxe. Scopul meŭ a fost să pun, dupĕ mĕsura puterilor mele chestiunea despre existenţa luĭ Dumneḑeŭ pe terenul catolic, în legătura cea maĭ strînsa cu natura normală a omuluĭ, zidit la început. Eŭ am voit să arăt legătura neîntreruptă a spirituluĭ omenesc cu Dumneḑeŭ, dupĕ însă-şĭ natura omuluĭ, am voit să arat, ca acest spirit omenesc trebue să-L presupună pe Dumneḑeŭ, că trebue natural să sĕ îndrepteze spre El, ca spre viaţa sa, că acest spirit vede în lumină ideile Luĭ, ca ale proprieĭ sale conştiinţĭ. Intru cât am reuşit sa-mĭ îndeplinesc sincera dorinţă—d'a fi credincĭos spirituluĭ modelelor celor marĭ, nu am curagiul să judec.

Dacă unde-va póte şi trebue să sĕ explice sensul catolic al orthodoxieĭ, apoĭ cel maĭ nimerit loc este între noĭ—representanţiĭ ştiinţeĭ theologice. Nu se póte trece cu vederea acel fapt,—carele tot maĭ mult şi maĭ mult se explica,—anume cum-că ceĭ maĭ fidelĭ interpreţĭ aĭ spirituluĭ orthodox tot-déuna se gândéŭ şi se gândesc la cultura ecumenică, la cultura a tóta omenirea, la vocaţiunea nóstră ecumenică,—d'a împaca şi reuni în syntesa superióră, tóte particularităţile tuturor popórelor şi raselor. Trăsura confesiuneĭ nóstre constă în acea, ca să nu susţinem, cu orĭ-ce preţ, exclusivismul îngust al nostru, cacĭ persistenţa consequentă este unilaterală, măcar ca scopul produs sĕ

fie solid. Originalitatea nóstră constă în acea, că noĭ aspiram să trecem peste tóte curentele vieţeĭ, opuse şi strĕine pentru noĭ, pâna la perderea a ori-ce originalitaţĭ. Originalitatea nóstră constă în acea, că noĭ n'am dori să excludem nimic, ci tóte se le împăcăm; pe noĭ nu ne părăseşte gândul sa traim aşa dupĕ cum ne ordóna legea dumneḑeéscа, adica să trăim dupĕ omul intern, în mod conştiincios. Noĭ nu trebue se ţinem negreşit de cele spuse sau făcute când-va, daca sa constată, că ele într'adevĕr sunt rele, perniciόse, ci trebue se ne ţinem numaĭ d'acele principiĭ, din carĭ ar eşi ceva perfect, carĭ ar deslega multe lucrurĭ în favórea adevĕruluĭ, bineluĭ, frumosuluĭ.

Este lucru necontestat, că aŭ dreptate aceĭ, carĭ nu vĕd nicĭ un argument puternic şi evident—nicĭ în caracterul nostru confesional—orthodox, nicĭ în istoria nóstră, nici în viaţa nóstra de faţă,—în favórea gândireĭ nóstre şi a pretenţiunei d'a juca rol mare, ecumenic. Dar dênşiĭ n'aŭ dreptate, când voesc, prin critica argumentelor externe, să clintéscă credinţa în misiunea nóstră universala. Acésta credinţa n'are nicĭ o necesitate de vr'un argument empiric, căcĭ avem un rézem neclintit în acea, că noĭ—suntem orthodoxĭ, că păzim adevĕrata credinţă. Credinţa este un principiŭ al vieţeĭ atât individuale, cât şi naţionale. Dacă principiul este nimicit, apoĭ piere saŭ se împetreşte şi viaţa. Ingustimea şi largimea principiuluĭ aŭ o corespundere complecta în îngustimea şi largimea vieţeĭ. Principiul orthodox este—catolic, el în totul corespunde natureĭ ideale a omuluĭ, el pórtă în sine germiniĭ pentru desvoltarea înfinita a spirituluĭ nostru. In catolicitatea spirituluĭ nostru constă garanţia cea maĭ înaltă a însĕmnatăţeĭ nóstre ecumenice. Apoĭ, dacă este aşa, trebue sa avem conştiinţă despre catolicitatea orthodoxieĭ,—trebue să facem din orthodoxie stindardul vieţeĭ nóstre, carea viaţă se mişcă prin forţa desvoltareĭ nóstre interne. Basele şi dogmele credinţeĭ orthodoxe trebue să fie pentru noĭ base şi dogme ale vieţeĭ nóstre naţionale. In realitate însĕ aprópe nu exista de loc

în societatea nóstră, atare conştiinţă despre ecumenicitatea şi vitalitatea credinţeĭ orthodoxe. Daca orthodoxia se identifica câte odată cu stindardul naţiunei nóstre, apoĭ maĭ tot-déuna acésta se face în sensul exclusivismuluĭ, în sensul uneĭ din trăsurile originalităţeĭ, ca asĕmanare a óre-căror simptome ale datinelor nóstre, ale vieţeĭ nóstre comune. Conştiinţa despre vitalitatea doctrineĭ credinţeĭ orthodoxe este înca şi maĭ rară. Toţı sunt dispuşĭ a crede, cum-că doctrina Bisericeĭ este ceva departat de viaţa, ceva vag şi abstract, care n'are nicĭ un raport faţă cu conştiinţa nóstra naţională şi cu destinile nóstre istorice. Acésta însĕ este cu totul alt-feliŭ. Doctrina Bisericeĭ, — fie în forma uneĭ precepte scurte a credinţeĭ, fie în forma unuĭ sistem întreg theologic,—este expresiunea cea maĭ apropiata a vieţeĭ adevĕrate, şi a cerinţelor adevĕrate ale spirituluĭ nostru. Posiţiunile theologice şi dogmele sunt numaı nişte formule pentru acea, cum trebue să trăiască şi cum trebue să crédă fie-care om. care trăeşte cu spiritul, şi fie-care naţiune, carea voeşte să traéscă. Dogmele orthodoxe s'aŭ hotarît la sinódele ecumenice în momentele celeı maĭ înalte clarificarĭ a spirituluĭ în unire cu caritatea creştina, în momentele acele, când conştiinţa nóstră naturala era luminata, în gradul superlativ, de Sântul Spirit. A explica însĕmnătatea vitala a adevĕrurilor orthodoxe şi a theologieĭ orthodoxe, cât se póte maĭ mult, maĭ pe larg, este o mare datorie, a naţiuneĭ nóstre şi maĭ ales a timpuluĭ nostru. Numaĭ atuncĭ, când noĭ ne vom deprinde sa privim la theologie nu ca la un monstru, şi când vom videa în ea formula vitală a cerinţelor spirituluĭ şi a asceptăreĭ inimeĭ, aspirânde la dreptate, numaĭ atuncĭ cugetarea theologică va intra în legătura cea maĭ apropiată cu omul intern, cu frumuseţa luĭ, zidită la început, carea frumuseţa este maĭ înainte pipăită, simţita, de fie-care; numaĭ atuncĭ orthodoxia într'adevĕr va fi stindardul vieţeĭ nóstre individuale şi naţionale, — va fi stindardul, împrejurul căruea trebue să sĕ adune toţĭ, din tóte părţile pamêntuluĭ,—toţĭ ómeniĭ, carĭ aud, în conşti-

inţa lor, vócea Părinteluĭ ceresc, carele 'ĭ chĭamă,— toţĭ ómeniĭ, carĭ nu vor rĕmânea surḑĭ la acea vóce!

In lucrarea mea eŭ am căutat să mĕ apropiez, cât se póte de mult, de viaţă,—am căutat să scriŭ numaĭ acea, ce 'mĭ dicta dreptatea internă, numaĭ acea, ce,—după părerea mea, —se cere de raţiunea fie-căruea din noĭ. Eŭ, în mod expres, n'am făcut nicĭ un feliŭ de citaţiunĭ în atare domeniŭ, unde, în peptul fie-căruea, se cuprinde prima fôntână, unde conştiinţa de sine dă tóte datele fundamentale pentru acele conclusiunĭ, la carĭ eŭ am ajuns. Dacă eŭ am reuşit să pun chestiunea, pe carea o tratez, pe terenul vital, dacă am putut rĕspunde la ea aşa, după cum ḑice omul intern fie-caruea din noĭ,—dacă m'am conformat aci tutulor cerinţelor judecăţeĭ logice,— despre acésta se judece mult—stimaţiĭ meĭ opponenţĭ... [1]).

George P. Samureanu.

---

[1]). Acest articul este discursul, pronunţat de părintele archimandrit *Mihail Gribanovsky*, inspector şi profesor la academia spirituala din St. Petersburg, la 3 (15) April, anul 1888, în sala conferenţei academiei, în presenţa a maĭ mulţĭ prelaţĭ şi a unuĭ numeros public, înainte d'a susţinea thesa sa la gradul de Magistru în theologie, thesa, intitulata, în traducerea *română*, ast-feliu: „*Incercare d'a explica adevĕrurile fundamentale creştine prin raţiunea omenéscă naturală. Fascicula întaia. Adevĕrul existenţeĭ luĭ Dumneḑeu. Petersburg, 1888*“. Acest discurs s'a *tradus* de subsemnatul, din limba rusa în cea *română*, dupe textul rus, tipărit în revista religiósa rusa din Petersburg, intitulata: „Христіанское Чтеніе“. („Lectura creştina), anume pe anul 1888, No. 5—6, pe lunile Maiu, Iunie, pag. 727—731. Sub-semnatul a tradus acest articul-discurs în întregime, aprópe fara nici o modificare, cu consimţimêntul autoruluĭ, la 29 Noembre (11 Decembre), anul 1889, în Bucureşti. *(Nota subsemnatuluĭ).*

Commentarii asupra consonanţeĭ celor patru Evanghelişti.

(Urmare. Vedĭ No. 9, anul XIII-lea, pag. 569).

Iar aceĭ pretinşĭ scriitorĭ precum şi scrierile lor constatându-se de neadevĕrate s'aŭ lepădat, şi li s'aŭ dat numele de apocrife, adică netemeinice, falşe şi neadevĕrate. Despre care, prea sânţitul Melchisedec Episcopul Romanuluĭ în cartea sa întitulată: Introducere în st. cărţĭ a Vechiuluĭ şi Nouluĭ Testament, aşa se exprimă:

„Insă în curînd aceste Evangelii pretinse s'aŭ recunoscut de apocrife şi s'aŭ lepădat de ortodoxĭ. Dar n'a fost tot aşa cu cele patru Evangelii a nóstre, pe care însuşĭ Apostoliĭ le-aŭ adus pe la bisericĭ.

Maĭ mulţĭ Apostolĭ s'aŭ servit cu cea a st. Mateĭ, şi st. Marcu a avut-o la Roma în mânele sale. St. Petru a aprobat Evangelia st. Marcu şi st. Luca; petrecênd în Grecia s'a servit cu Evangelia st. Mateĭ şi a st. Marcu. St. Pavel numea pe Evangelia st. Luca Evangelia sa. In sfîrşit st. Ión, care a scris maĭ pe urmă, a revĕdut pe tóte cele-l-alte treĭ Evangeliĭ, şi le-aŭ aprobat, precum mărturiseşte Eusebie al Cesarieĭ [1]. Tóte bisericele particulare a Ortodoxilor s'aŭ servit cu aceste patru Evangeliĭ, se făceaŭ de pe ele citirĭ publice; un mare numĕr de locurĭ de pe ele s'aŭ înşirat prin Liturgiĭ şi în operile părinţilor primarĭ. Acésta este maĭ mult de cât în deajuns spre a arăta pe ce base solide se razimă autenticitatea lor, şi cu ce certitudine ele, tot déuna s'aŭ deosebit de Evangeliile apocrife [2]“

[1]) Eusebiŭ, Hrist. Ecl. libr. III. cap. 4.

[2]) Introd în st. cărţĭ a V. şi N. Aşezămênt pag. 97. a P. S. Melhisedéc Episcop de Roman.

§. 11 *Despre Autenticitatea Evangeliilor.*

Despre cele patru Evangeliĭ afirmăm că sunt adevĕrate şi autentice, ĭar afirmaţiunea nostră póte fi documentată:

1. Prin vechimea acestor scrierĭ, dupĕ cum am vĕḑut, şi putem susţine cu tărie. Ele sunt scrise: cea întăiŭ a st. Mateĭ la 8 anĭ după înălţarea luĭ Iisus, a doua a st. Marcu la 10 anĭ, a treia a st. Luca la 15 anĭ, şi cea a patra a st. Ión la 32 de anĭ după înălţare.

2. Prin mărturiile sânţ. părinţĭ, următorĭ nemijlocițĭ aĭ Apostolilor precum: Climent al Romeĭ discipul al st. Apostol Petru, st. martir Ignaţiu contimporan cu Apostoliĭ, care a vĕḑut pe st. Policarp discipul al st. Evanghelist Ión şi alţiĭ.

3. Prin mărturiile sânţ. părinţĭ şi scriitoriĭ din secolul al II-lea: Climent al Alexandrieĭ vieţuitor pe la 189 [1]); Origen discipul al luĭ Climent, care în privinţa autenticităţeĭ Evangeliilor, în contra luĭ Celsiu, ast-fel se exprimă: „Cât despre cele patru Evangeliĭ ştiŭ din tradiţie că ele sunt singurile care pot să fie primite fără nicĭ o contraḑicere în tótă biserica luĭ Dumneḑeŭ ce există sub sóre, şi anume: întâia Evangelie scrisă de Mateĭ, a doua de Marcu, a treia de Ión, şi a patra de Luca [2])". Atenagora, Teofil de Antiohia, Tertulian, Irineŭ şi alţiĭ mărturisesc asemenea.

4. Adversariĭ anticĭ, aĭ bisericeĭ luĭ Christos, în discuţiunile lor cu creştiniĭ, adesea-orĭ întrebuinţaŭ terminĭ şi citaţiunĭ de cuvinte din Evangeliĭ, d. ex. Celsiŭ ḑicea: că a vĕḑut cu ochiĭ sĕĭ la preoţiĭ creştinĭ óre-care cărţĭ barbare, unde eraŭ nume de demonĭ, şi se povestea despre orbĭ. Porfirie, Ieroclu, Taţian discipul al st. martir şi filosof Iustin, care este şi autorul a uneĭ opere intitulată: „Impătritul Evangelieĭ", Marcion, Carpocrate, Vasilid şi alţiĭ. Carpocrate tâlmăcind pe dos şi în mod greşit Evangelia, sĕ serveşte de terminĭ din st. Mateiŭ cap 5 vers 25, sprijinindu-şĭ învĕţătura sa.

In fine pentru ca să înşirăm tóte obiecţiunile adversarilor Evangelieĭ, precum şi întimpinările puternice ale st. părinţĭ şi dăscălĭ aĭ bisericeĭ, parcurând secoliĭ de la începutul creştinismuluĭ, ar fi să formăm un lanţ neîntrerupt de documente, aceia-ce prea mult ni se pare, ar obosi pe cititorĭ, şi dar cine voeşte a să încredinţa cu certitudine, n'are de cât să studieze cu atenţiune cele opt tomurĭ ale luĭ Origen contra luĭ Celsiŭ, scrierile luĭ Irineiŭ, Atenegora,

[1]). Strom. Cartea I. pag. 407.

[2]) Origen contra Celsiu cartea 1.

Tertulian, Climent al Alexandrieĭ şi alţiĭ din secolul al II-lea, precum şi pe al sânţ. părinţĭ din vécurile următóre, şi va afirma alăturea cu noĭ autenticitatea Evangeliilor menţionate.

§. 12. *Despre genealogia luĭ Iisus Christos.*

Despre spiţa némuluĭ luĭ Iisus Christos şi despre genealogiile celor doĭ Evangeliştĭ Mateĭ şi Luca aŭ fost, şi sunt, multe suposiţiunĭ, aŭ fost, şi sunt multe controverse provocate de către protivnicii religiuneĭ, [1]) şi rîdicate de către serioşiĭ comentatorĭ aĭ st. scripturĭ a Nouluĭ Aşezĕmênt [2]) Din urmarea cărora aŭ resultat earăşĭ multe şi felurite părerĭ, pe care de le-am cerceta saŭ de le-am înşira aci, pe lângă obosala ce ar produce cetitoruluĭ, maĭ credem că, relativ de credinţă, tot atâta folos am avea ca şi când nu le-am şti de loc.

Noĭ cercetând cu deamăruntul, genealogia st. Mateĭ ca şi pe a st. Luca, n'am aflat nicĭ o nepotrivire între dînsele, precum pretind uniĭ că ar exista, ci ne-am convins, şi ne-am încredinţat că st. Mateĭ face genealogia luĭ Iosef logodnicul ca cel din sĕmânţa luĭ David, ca presupus tată al luĭ Iisus, pentru că Ebreiĭ către carĭ se adresază cu Evangelia sa, nu făcéŭ spiţa némuluĭ nicĭ o dată după femeie, fiind interḑis de lege acésta, ci după familia şi némul bărbatuluĭ [3]).

Iar st. Luca face genealogia Fecĭóreĭ Marieĭ în ordinea suitóre conform legeĭ naturale, neţiind samă de alte înprejurărĭ, saŭ de orĭ-ce obiecţiunĭ ale persónelor către care se adreséză cu Evangelia sa.

Amêndoĭ Evangeliştiĭ, prin genealogiile lor, aŭ maĭ mult în vedere a arăta că Iisus dupre trup se trage din seminţia luĭ David. Pe lângă acestea ne-am maĭ încredinţat că Iacob tatăl luĭ Iosif logodnicul a fost frate cu Ana mama Fecĭóreĭ Marieĭ, prin urmare orĭ-cum s'ar face genealogia acestuĭ ném tot acolo ese; şi, ĭată! este posibil ca un Evangelist să pue pe una din rudeniile acestuĭ ném, ĭar altul pe alta.

Decĭ fiind că nu ne-am propus scrupule în privinţa litereĭ, ci maĭ mult în privinţa spirituluĭ Evangelieĭ, ḑicem: Dumneḑeŭ pe

1) Imp Iulian paravat, Porfirie, Manicheu, Celsiu şi alţiĭ.

2) Iulie Africanul la Euseb. cart. I, Ist Bis. cap. 7; Augustin cart. 6 cap. 12; Iustin întreb 66, Ieronim, Damascen, Teofilact, Ambrosiu.

3) Veḑi Teologia luĭ Ión Damascen pag. 358.

calea ce a bine-voit, pe acea a și venit, și, pe orĭ-ce cale ar fi venit, în raport cu înjositul grad de percepțiune omenéscă, tot necunoscută ar fi rĕmas.

Notă. Să se compare încă în privința genealogielor: „Invoirea saŭ unirea amênduror genealogiilor luĭ Iisus“ de Mitropolitul Veniamin Costaki, cartea numită „Funiea întreită“ pag. 280.

§. 13. *Despre minunile luĭ Iisus Hristos.*

Cele întăĭ minunĭ ale luĭ Iisus Christos, după Evangelistul Mateĭ, sunt: vindicarea leprosuluĭ, și tămăduirea slugeĭ sutașuluĭ care ruga pe Iisus să dică un cuvênt, și se va tămădui sluga luĭ, (Mateĭ cap. 8 vers 2 10). Minunile luĭ Iisus Christos sunt adevĕrate.

Cel întăiŭ document ce'l putem invoca, sunt scrierile celor patru Evangeliștĭ Mateĭ, Marcu, Luca, și Ión care povestesc despre minunĭ cu tótă probabilitatea demnă de credință, și ca martorĭ ocularĭ.

Al doilea este tradițiunea ce se oglindește în rugăciunile de tot felul moștenite de la Apostolĭ, și aceștia de la însușĭ mântuitorul Christos, căcĭ prin rugăciunĭ și Apostoliĭ și chiar sț. părințiĭ aŭ sĕvêrșit minunĭ.

Cum că în adevĕr s'aŭ sĕvêrșit minunĭ, în multe ocasiunĭ din viața luĭ Iisus Christos de pe pămênt, este afară de tótă îndoiala, chiar adversariĭ perceptelor luĭ Iisus mărturisesc despre ele, diferind numaĭ în modul de explicațiune.

Temeiul sĕvêrșireĭ minunilor, pe lângă puterea divină manifestată prin cuvintele și prin atingerea luĭ Iisus Christos, este credința. Cuvintele: „cutéză fiică, credința ta te-a mântuit, mergĭ în pace“. „După credința vóstră fie voue, și de vețĭ avea credință vețĭ dice munteluĭ acestuia: rîdică-te, și te aruncă în mare“; vor documenta aserțiunea nóstră.

Dar maĭ înainte de orĭ-ce explicațiunĭ relativă la minunele luĭ Iisus Christos, socotim necesar a arunca o privire fugitivă asupra importanțeĭ morale ce ne pot da minunile, și așa dicem: minunile privite din orĭ-ce punct de vedere, ne daŭ partea cea maĭ esențială a moraleĭ. Intăiŭ prin binele ce omenirea póte obținea prin ele și al doilea prin întărirea și excitarea credințeĭ necesară la tot omul. Căcĭ, orĭ-ce afacere, orĭ-ce întreprindere, orĭ-ce cugetare chiar lipsită de boldul credințeĭ, va rĕmâne o lucrare deșartă și fără nicĭ un efect.

Credinţa dar este resultatul satisfăcĕtor al adeverireĭ celor nădăjduite şi împlinirea dovedită a celor nevĕḑute [1])

Este rĕŭ a sdruncina saŭ a tăgădui credinţa, în general vorbind chiar credinţa nebasată pe principiĭ religióse; căcĭ nu putem noĭ admite ĭdeia că există vre-un individ pe suprafaţa pămêntuluĭ fără nicĭ o credinţă, şi căcĭ însuşĭ prin credinţa sa vieţueşte [2]) Credinţa, în inima şi cugetarea fie-cuĭ, îndreptéză paşiĭ sĕĭ, abstracţiune făcênd de bine, saŭ de rĕŭ, după cât cumpăna conştiinţeĭ va fi înclinată spre bine, saŭ spre rĕŭ, de esemplu: unul crede că, prin a răpi de la altul, după gradul consciinţeĭ sale, este bine a da milostenie sĕracilor. . . . .Dar apoĭ, perceptele Evangelieĭ luĭ Christos interpretate dupre spiritul adevĕruluĭ ce'l conţin, în mod sistematic, aŭ rîdicat credinţa la demnitatea de dogmă, cu alte cuvinte, Evangeliea a arătat omenireĭ care credinţă este dréptă, şi care este greşită.

Decĭ pentru că marĭ sunt isprăvile credinţeĭ, aŭ fost, şi vor fi până la sfîrşitul vécurilor, se cuvine a aţîţa credinţa în spirite, lămurind-o ca aurul în ulcea. Precum st. Apostol Pavel adresându-se cătră Ebreĭ, spre a le excita credinţa, le ḑice: „Şi ce voĭ ḑice? Căcĭ nu'mĭ ajunge timpul a spune de Gedeon, de Barah, de Samson de Ieftae, de David, de Samuel şi de toţĭ profeţiĭ. Care prin credinţă aŭ biruit împĕraţĭ, aŭ lucrat dreptatea, aŭ câştigat promisiunile, aŭ astupat gurile leilor, aŭ stins puterea foculuĭ, aŭ scăpat de ascuţişul sabieĭ, s'aŭ făcut tarĭ din slăbiciune, s'aŭ făcut tarĭ în rĕsbóe, aŭ întors taberile vrăjmaşilor în fugă. . . . Aceştia toţĭ, de şi probaţĭ prin credinţă, n'aŭ primit cele promise, (să înţelege cele promise omenireĭ din diminéţa creaţiuneĭ) Dumneḑeŭ prevĕḑênd ceva maĭ bun pentru noĭ, ca aceia fără de noĭ să nu sĕ perfecţioneze“ [3])

Iar despre minunile luĭ Iisus Christos pentru a putea vorbi maĭ cu temeiŭ, şi pentru a putea determina posibilitatea lor prin puterea Dumneḑeéscă, socotim că este bine să ne încercăm a demonstra dogma divinităţeĭ în persóna luĭ Iisus Christos, ca ajungênd la o difiniţiune puternică, să putem documenta afirmaţiunea nóstră despre puterea divină, ca factor primordial al minunilor.

Decĭ, pentru ajutorul nostru vom recurge la Teologia st. Evangelist Ión conţinută la începutul Evangelieĭ sale, unde ḑice:

„La început a fost Cuvêntul; şi cuvêntul era la Dumneḑeŭ şi

[1]) Hebreĭ cap. 11. vers 1.

[2]) Ibidem cap. 10 vers. 37.

[3]) Ibidem cap. 11 vers 31—40

Dumnedeŭ era cuvêntul [1]" Adică: Dumnedeŭ raţiunea absolută (logos greceşte a fost din tótă eternitatea, de la începutul începutuluĭ.

Cuvêntul (saŭ logos greceşte) însemnéză raţiune absolută, faptă, lumină [2]), spirit [3]), Christos, Dumnedeŭ-om.

Iar cuvêntul (logos) la Dumnedeŭ, este egal cu fapta. Maĭ 'nainte de a fi vidibilă fapta (trupul, logos, saŭ raţiunea supremă încarnată), a fost deja claritatea spirituală pentru tóte şi în tóte timpurile în Dumnedeŭ, adică cuvêntul (logos), Christos.

Este un adevĕr absolut dar că partea din Dumnedeŭ, s'a făcut om (Christos) în decursul timpurilor pământeştĭ, de şi în diminéţa creaţiuneĭ, genul omenesc era înzestrat cu acel germine ce tinde spre desvoltare.

Adevĕrat este apoĭ că cuvêntul (logos, Christos) trăeşte, şi va trăi în vecĭ, până la cea de pe urmă séră [4]) şi va fi tot-déuna noŭ în fie-care creatură nouĕ înzestrată cu raţiune, o parte, din parte, avênd semnul, facultatea, vîrtutea deşteptăreĭ, creştereĭ şi a desvoltăreĭ, ca tóte cele pământeştĭ.

Cuvêntul (logos-Christos) e dăruitorul de fericire. El e salvatotorul, Mesiea. El e cel ce este chemat a transmite fericirea locaşuluĭ sĕŭ pe pământ.

Toţĭ ómeniĭ, înzestraţĭ cu suflet ca parte din logos, şi după chipul luĭ, sunt înzestraţĭ şi cu facultatea de a ajunge, prin desvoltare spirituală la aceĭaşĭ perfecţiune. Pentru că însuşĭ Christos a dis: „Fiţĭ perfecţĭ, precum şi Tatăl vostru este perfect". Dacă credem că Creatorul din capul loculuĭ a hotărât gradul de perfecţiune la care trebue să ajungă omenirea, atuncĭ e negreşit că credinţa în Christos ne face fericiţĭ, saŭ cu alte cuvinte, admiţênd că fie-care om póte realiza în sine idealul Creatoruluĭ, pentru că acelaşĭ Evangelist dice: „Şi tuturor celor ce l'a primit pre el, li-a dat lor puterea să se facă fiĭ luĭ Dumnedeŭ". Acéstă credinţă ne face fericiţĭ, fiind-că ne face prudenţĭ, plinĭ de virtuţĭ şi raţionalĭ.

Christos-cuvêntul (logos), ca fiul luĭ Dumnedeŭ nu este altă de cât raţiunea supremă absolută încarnată, chĭar Evangelistul Ión vorbeşte în acest sens: „La început a fost cuvêntul la D-deŭ, tóte lucrurile s'aŭ făcut prin acest Cuvênt, în cuvênt a fost viaţa (din cuvêntul s'a făcut trupul) şi viaţa a fost lumina ómenilor".

[1]) Ión cap. 1, vers 1—5.
[2]) Ebreĭ cap. 12, vers 28.
[3]) Ión cap. 4, vers 24.
[4]) Idem cap. 5 vers 26.

Prin urmare, dacă credem, învĕţăturilor luĭ şi afirmăm că raţiunea supremă absolută Christos-Dumneḑeŭ-om este provenienţa lor, apoĭ minunilor luĭ, care ne edifică credinţa nóstră, vom remânea necredincĭoşĭ? şi care ne conduc către perfecţiune, şi prin urmare către mântuire, vom fugi de ea? Căcĭ mântuirea nu póte fi alta de cât a scăpa omenirea de starea eĭ primitivă, de starea sĕlbatică, din întuneric, şi a o rîdica la gradul de perfecţiune şi a raţiuneĭ ideale primitive a Creatoruluĭ. Cu un cuvênt, de a face din fie-care om partea din logos-Christos, apropiindu-l de Dumneḑeire după cum a fost intenţiunea Creatoruluĭ.

Decĭ după ce am stabilit, pe cât ne-a fost posibil, raţionamentul despre dogma divinităţeĭ în persóna luĭ Iisus, este uşor a afirma că tóte minunile sĕvêrşite de el, s'aŭ făcut prin puterea Dumneḑeéscă, şi că posibilitatea lor se determină prin credinţă.

(Va urma).

I. Mitescu Iconom.

DÖLLINGER

Notiță Biografică

Cu începutul acestuĭ an gazetele ne dădură știrea că unul din ceĭ maĭ hotărîțĭ luptătorĭ contra ultramontanismuluĭ papist, unul din corifeiĭ teologilor germanĭ și preot demn și iubit al poporuluĭ sĕŭ—Döllinger, s'a mutat către Domnul. Inițiator al uneĭ mișcărĭ religióse, la care a fost invitată să participe și biserica nóstră națională, merită a i se consfinți o pagină în jurnalul eĭ care să cuprindă cele maĭ însemnate date și fapte din viața sa. Spre acest scop vom urma gazeta nemțéscă „Bukarester Tagblatt“ din 3 15 Ianuarie și gazeta „Voința Națională“ din 5|17 Januarie a. c.

Döllinger (Ión. Iosif, Ignatie) s'a născut în 1799 la Bamberg oraș al Germanieĭ, s'a devotat studiuluĭ teologieĭ, la 1822 fu chirotonit preot, ĭar la 1826 fu numit profesor la facultatea de Teologie de la Universitatea din München, capitala regatuluĭ Bavarieĭ. El a fost un zelos apărător al drepturilor bisericeĭ față cu statul, atât prin scrierĭ până la 1845, cât și ca deputat al Universitățeĭ în camera bavareḑă, ĭar la 1849 ca membru al parlamentuluĭ din Francfort. Insă dupĕ un interval de 10 anĭ se însufleți de ideĭ maĭ moderate, pe care nu întârḑiă de a le da publicitățeĭ. La 1861 ținu în München două prelegerĭ despre desființarea putereĭ lumeștĭ a Pa-

peĭ. Tot acest principiŭ îl desfăşură în scrierile sale: „*Biserica şi Bisericĭ, Papism şi stat Bisericesc*“, în care dovedeşte că puterea lumèscă a Papeĭ numai în folosul Bisericeĭ nu póte fi. La 1863 convocă în München o adunare de învĕţaţĭ, numaĭ teologĭ, şi ca preşedinte al eĭ ţinu o cuvêntare despre: „Trecutul şi presentul teologieĭ catolice“, în care arăta necesitatea imperiósă de a se da cleruluĭ o cultură maĭ solidă şi maĭ corespundĕtóre cu cerinţele ştiinţifice ale timpuluĭ modern. Curînd apoĭ dădu la lumină altă scriere: „*Fabule papale din evul mediu*“, îndreptată tot în contra abusurilor ce se făceaŭ de puterea papală. Când în 1870 Vaticanul află cu cale să convóce întreg episcopatul latin spre a dogmatisa infailibilitatea Papeĭ, Döllinger fu unul dintre ceĭ maĭ energicĭ contrarĭ aĭ acesteĭ pretenţiunĭ, prin care romano-catolicismul se depărta şi maĭ tare de vechea doctrină şi constituţiune a uneĭ, sfinte, catolice şi apostolice Bisericĭ, iar ruptura dintre el şi cele l-alte confesiunĭ creştine, carĭ nu voiaŭ să ştie nimic despre noua dogmă, devenea şi maĭ adêncă [1]. Maĭ nainte de a se promulga dogma infailibilităţeĭ, Döllinger arătă în fóia „Janus“ că ea este neîntemeiată. In cursul consiliuluĭ el publică: „*Epistolele romane despre consiliu*“ în care împărtăşea cu tótă hotărîrea vederile oposiţiuneĭ ce era compusa din episcopiĭ ceĭ maĭ inteligenţĭ. de asemenea trimise membrilor conciliuluĭ broşura: „*Reflexiunĭ pentru Episcopiĭ din Conciliŭ asupra întrebăreĭ infailibilităţeĭ.*“ Totuşi hotărându-se dogmatisarea infailibilităţeĭ papale şi oposanţiĭ supunêndu-se unul câte unul ordinuluĭ Romeĭ, Döllinger rĕmase statornic şi neclatit în convingerea sa. După închiderea Conciliuluĭ, curênd el presidă la Nüremberg o adunare de invĕţaţĭ, care se rostiră în contra hotărâreĭ Conciliuluĭ şi aşa dădu prilej la înfiinţarea: „Comunităţeĭ catolicilor vechĭ“. Arhiepiscopul din München provocând la supunere pe întreg colegiul profesorilor facultăţeĭ de teologie de acolo, Döllinger îĭ rĕs-

[1] Vedĭ „Biserica Orthodoxa Rom“. An. I pag. 944.

punse la Martie 1871 cu declarațiunea că el, ca creștin, teolog, istoriograf și cetățén trebue să respingă hotărîrea Vaticanuluĭ, obligându-se a demonstra că ea stă în contradicțiune cu scriptura, tradițiunea și istoria [1]). Pentru acest refuz categoric el fu escomunicat în Aprilie acelașı an ïar în schimb, universitatea din Münichen îĭ făcu înnalta onóre de al alege rector al eĭ. Döllinger a fost încă sufletul celor dintâĭ pertractarĭ pentru întemeerea comunitățeĭ catolicilor vechĭ, și a proectat unirea acestora cu Biserica Ortodoxă de rĕsărit și cu cea Anglicană. Spre acest sfîrșit el convocă la Bona între aniĭ 1874 -1876, conferințĭ, la care Biserica nóstră Ortodoxă Română a fost asemenea representată prin doĭ membrĭ aĭ st. Sinod: P. S. Melchisedec Episcopul Romanuluĭ și rĕposatul Arhiereŭ Genadie fost Argeș [2]). De și unirea nu s'a putut realisa, conferințele acestea tot au importanța lor, căcĭ în ele s'aŭ discutat și s'aŭ adus la maĭ mare lămurire deosebirele dogmatice dintre Biserica ortodoxă și confesiunele apusene, precum și alte puncte principale din Religiune [3]). Cu chipul acesta Döllinger a rĕmas până la sfîrșitul vieţeĭ statornic în convingerea sa maĭ bună, zădărnicind orĭ-ce fel de arme de care se serviră favoriţiĭ Romeĭ spre a îndupleca pe betrân la o retractare. Faţă cu amenințărĭ ca și cu lingușirĭ, el dovedi o natură solidă, neclătită, ce'ı semn al unuĭ suflet tare, vredic de urmat. Ca Preot și maĭ tîrziŭ 1847 ca Arhimandrit mitrofor, Döllinger a știut a inspira tutur respect și ïubire. Iată ce ḑice despre el P. S. Melchisedec Episcopul Romanuluĭ într'un discurs memorabil, ținut în Senat: „Am vĕḑut pe Döllinger, pe Reinkens, ómenĭ

[1]) Veḑı Kraus Kirchengeschichte Trier 1882 p. 709.

[2]) Biserica Ort. Rom. Anul I. p. 942.

[3]). Un resumat al acestor conferințı se afla reprodus și în acest jurnal. Veḑĭ An. I. p. 389 și locurile citate maı nainte; ïar în limba germana se afla publicate complect de Dr. Overbeck sub titlul: „Die Unionsconferenzen zu Bonn, 1876. De asemenea de un Anonim sub titlul: „Bericht ueber die Unionsconferenzen zu Bonn.

distinşĭ prin moralitatea lor, prin învĕţătura lor, respectaţĭ şi de copiĭ, toţĭ câţĭ îĭ întâlnesc le fac complimente şi le sĕrută mâna" [1]). El deveni încă de la 1835 membru al Academieĭ de ştiinţe din München, ĭar de la 1873 Preşedintele eĭ. A lăsat un mare numĕr de scrierĭ, dintre care pe lângă cele enumărate maĭ sus amintim încă: *Istoria Bisericéscă 1836. Păgânismul şi Iudaismul 1857. Creştinismul şi Biserica 1860. Reformaţiunea 1846. Ipolit şi Kalist 1853. Invеţătura despre Euharistie în cele treĭ vécurĭ primare*, ş. a.

Cu ocasiunea aniversăreĭ a 90 a naştereĭ sale i se aduseră de pretutindenea marĭ onorurĭ, ĭar la încetarea sa din viaţă, familia primi telegrame de condolenţă până şi de la Impĕrătésa vĕduvă din Germania, Frideric. Ast-fel se onoréză sufletele nobile, care 'şi închină viaţa lor întrégă la apărarea adevĕruluĭ, şi la practicarea bineluĭ.

Iconomu Al. Mironescu.

---

1) Vedĭ Desbaterile Senatuluĭ Nr. 23 din 18 Decembre 1884, p. 372—73.

CRONICA BISERICÉSCĂ.

Patriarchatul d'Ierusalim.

(Urmare. Vedĭ No. 9, anul XIII-le, pag. 576).

Nicolae Spataru, menţionat în scrisórea luĭ Chrysanth către Adrian, patriarh de Mosqua, este un renumit boer moldovén, născut în *Vasluiŭ (Moldavia)* la începutul seculuī al XVII. Familia luı este *Milescu*, i se ḑice şi *Cârnu*; el a fost amic al Hatmanuluı Gabriel, fratele luĭ *Vasile Lupu*, domnul *Moldavieĭ*, om de curte al acestuı domn, apoĭ al luı Gheorghe Ştefan (1653), rĕsturnatorul luí Vasile Lupu, la Ghica Voda (1657) şi la Ştefăniţa fiul luĭ Vasile Lupu. Din cause politice fugi din *Moldova* şi petrecu mult timp prin Polonia, Germania, *Muntenia*, la *Craiova*, ajunse aci la marĭ demnitaţı şi în fine Capukihaıa al ţereı la Constantinopol. El a fost pe urma în Rusia, unde a ajuns la curte demnitar însemnat, şi, în fine a fost ambasador al Rusieĭ în China, sub ţarul Alexiu Mihailovicĭ. El este cunoscut prin maĭ multe scrierĭ, atât originale, cât şi traduse din alte limbı... [1]). Spatarul *Nicolae Cârnu (Milescu)* a eşit din şcóla de la *Treı-Ierarhĭ*, din *Iaşı*, în urmă a ajuns ambasador al luı Petru cel mare în China, a compus manualul orthodox, în anul 1669 în Stocholm, Suedia, pentru satisfacerea dorinţeı ambasadoruluı frances, markis Pompone de pe lângă curtea Suedieı. [2]). Din multe cărţĭ, traduse în Moscovia, în seculul al 17-lea, a fost şi aritmetica, tradusa de *Nicolae Spătaru* (în anul 1672), interpret la ministerul afacerilor straine din Mosqua. [3]). *Nicolae Spătarul* a descris în limba rusă, calatoria sa de la Tobolsc, capitaia Siberieĭ, până la

[1]). *V. A. Ureke. „Schiţe de Istoria literatureĭ române“*. Bucureştĭ, 1885, part. 1, pag. 200—203

[2]). *Filaret Scriban,* episcop de Stravopol. *„Istoria bisericéscă a Românilor“*, Iaşĭ, 1871, pag. 102—103.

[3]). П. Порфиріевъ. „Исторія Русской Словесности“, Cazan, 1870, part. 1, pag. 507

China, şi acéstă descriere el însuşĭ a tradus'o în greceşte la anul 1693. [1]).

Spătarul Nicolae Cârnu Milescu, ca şi Petru Movilă, Pamva Berînda, Dim. şi Antioch Cantemir, Herescu, au contribuit la desvoltarea rușilor. [2]).

Calatoria luĭ N. Spataru de la Tobolsc în China s'a tradus din greceşte în *românește*, la anul 1888 de d. George *Sion*, membru al academieĭ române din Bucureştĭ. Sub-semnatul a tradus un articul al d. P. A. *Sîrcu*, profesor la universitatea din Petersburg, despre N. Spăţaru, în *„Revista Literară“* pe anul 1889... Ca şi predecesoriĭ seı, Partheniu şi Dositheiu, patriarhul d'Ierusalim, *Chrysanth*, a lasat urme de adeverat scutitor şi îngrijitor al Bisericeĭ. [3]).

La anul 1721 s'a înfiinţat în Biserica rusa, în locul patriarhatuluı, *sf. Sinod administrator permanent*, sub imperatorul *Petru cel mare*, şi acest sinod s'a recunoscut în acest an, de către patriarhiĭ d'Orient. [4]). La anul 1723 patriarhii d'orient: Ieremia de Constantinopol, Athanasiu d'Antiochia şi *Chrysant* d'Ierusalim, împreună cu tot sinodul sfinţit, aŭ respuns la adresa triméса lor din partea bisericeı *anglicane*, căria i s'a respuns prin trimiterea a 18 articule, carĭ conţin în sine expunerea religiuneı orthodoxe, care expunere a fost compusă la sinodul din *Ierusalim*, din anuı 1672, în timpul patriarhuluı *Dositheu*; prin acea s'a decis a se propune unirea Bisericeĭ anglicane cu cea orthodoxă. [5]).

In a 2-a domnie a luĭ *Nicolae Mavrocordat* monăstirea sf. *Savva* din *Iaşĭ, închinată* maı dinainte *sf. Mormênt*, deveni *şcólă* şi *tipografie*, sub epitropia patriarhuluı d'Ierusalim, *Chrysanth*, şi a egumenilor de la monăstirile închinate sf. Mormênt. Mavrocordat a rugat pe patriarhul *Chrysanth*, carele era *în Muntenia*, să vina *în Moldova*, unde l'a primit cu mare pompa. După îndemnul pa-

---

[1]). *A. D. Xenopol* şi *Const. Erbicénu*. *„Serbarea şcolară de la Iaşı“* Iaşĭ 1885 pag. 368—369

[2]). Sunt mulţĭ *românĭ*, carĭ aŭ contribuit în mod considerabil la desvoltarea intelectuală, moralo-religiósă a străinilor. Despre uniĭ s'a scris fórte mult, precum despre *Petru Movilă*, şi în limba *română* de P. S. *Ghenadie Enăcénu*, actual învăţat episcop de Rômnic. Despre alţiĭ s'a scris fórte puţin, saŭ chiar de loc nu s'a scris nimic. *Antoniŭ Spacovsky*, mitropolit de *Voronej*, *Gabriel Bănulescu*, mitropolit-exarh de *Basarabia*, *Pamva Berînda*, *M. Herescu*, cunoscutul autor al poemeĭ ruse „Rossiada“, şi mulţĭ alţiĭ, sunt puţin cunoscuţı de *românĭ*, şi d'acea ar fi fórte interesant să se complecteze acea despre *românii*, carĭ aŭ lucrat în ţĕrile străine, ce ne lipseşte, spre a umplea golul simţit... Dupre descoperile păr. *Melchisedec* şi d. *Const. Erbicénu*, Spătarul *N. Milescu era grec* de origină, ĭar nu român dupe cum credeau mulţĭ...

[3]). *Filaret Scriban*, episcop de Stavropol. *„Istoria bisericéscă a Românilor,“* Iaşĭ, 1871, pag. 104.

[4]). Patriarhul d'Alexandria murise, ĭar cel d'Ierusalim era bolnav de mórte d'acea s'a aprobat numaĭ de patriarhiĭ: de Constantinopol—Ieremia al III-le (1715—1726), şi d'Antiochia Athanasiu al IV-lea (1686—1698 1720—1724). Patriarhul d'Alexandria însă recunoscu sf. Sinod rus în urmă, ca şi tóte bisericile autocefale orthodoxe din orient ale timpuluĭ. Sf. Sinod rus este compus numaĭ din clerul înalt monahal, nu însă şi din clerul mirén, nicĭ din laicĭ...

[5]). T. II Филипповъ. „Совреиенние Црьковнъе Вопросъ“. Petersburg, 1882, pag. 275.

triarhului *Chrysanth* s'au înfiinţat *tipografiă* şi *şcólă* buna în curtea bisericei *sf. Savva, din Iaşĭ*, unde s'au cladit încaperi anume pentru acest scop. Atât şcóla, cât şi tipografia de la monastirea *sf. Savva*, n'au avut durata lunga, şi din acea tipografie ne-au remas fórte puţine carţi. Patriarhul *Chrysanth* a fost un óm fórte înveţat, şi iubitor de înveţatura, era unul din cei maĭ eruditţi ómeni din toţi creştinii, contemporanii luĭ. El a calatorit maĭ prin tóta Europa—din Rusia pana în Francia şi Anglia, fiind trimes de *Dositheŭ*, patriarh d'Ierusalim, unchiul seu drept.

Se vede, ca, dupe mórtea patriarhului Chrysanth, nu s'a maĭ gasit nimene în tóta dróea de calugeri greci, egumeni ai monastirilor, închinate sf. Mormênt, cari sa susţina şcóla şi tipografia, înfiinţate sub patriarhul *Chrysanth*, de şi fiinţarea lor era legata prin testamente domneştĭ şi patriarhale. [1]).

Multe monastiri au fost închinate din *Moldova* şi *Valachia*, sfintelor locuri din orient, maĭ ales sf. Mormênt. Monăstirea *Sf. Savva*. din *Iaşĭ*, era pusa sub patronul sf. *Savva cel sfinţit*, carele a înfiinţat lavra sa renumita aprópe de Ierusalim. El a repausat la anul 532 dupa Christ, şi memoria lui Biserica orthodoxa o serbéza la 5 Decembre. [2]).

Chrysanth, patriarhul de Ierusalim, aflându-se în *Moldavia*, a aşezat şcóla de înveţatura pentru carte in oraş, în *Iaşi*. cu cheltuiala sa (adica din banii moşiilor monastirilor *româneşti* închinate), şcóla gréca, slavona şi *română* cu dascali înveţaţi. la care şcóla nu numai cei seraci, cari n'aveau cu ce plati înveţatura, ci şi feciorii boerilor celor mari şi mici, şi înca şi din alte ţeri venéu copii seraci de înveţau, dintru care nu puţina pomană i-a remas [3]). Chrysanth, patriarhul de Ierusalim, afieroseşte cartea *„Mărturisirea ortodoxă“* (în greceşte) şcólei cea noue elenica din *Iaşĭ Moldovei*, la an. 1714 [4]). Din scrierile lui *Chrysant* cea mai însemnata este *„Sintagma“* (în greceşte) tiparita în *Têrgovişte* la an. 1710 [5]. In *biblioteca universităţeĭ din Iaşi*, la *mitropolia din Iaşi*, în biblioteca d. *Constantin Erbicénu* actual profesor la facultatea Teologica din *Bucureşti*, în biblioteca *Seminaruluĭ central din Bucureştĭ* etc. sunt fórte multe *manuscripte* şi *imprimate*

[1]). *Melchisedec Ştefănescu*, episcop de Roman. *„Notiţe istorice şi archeologice“*, Bucureştĭ. 1885, pag. 245—247.

[2]). A. Суворинъ. „Руский Календарь“, Petersburg, 1885, pag. 46. In Ierusalim şi Palestina monahismul a fost mult timp în înflorire. *Sf. Sava cel Sfinţit* a dat exemple de marĭ virtuţĭ, a ridicat maĭ mulţĭ înveţaceĭ, cari au contribuit mult la apărarea orthodoxieĭ şi la susţinerea instrucţiuneĭ... sf. *Ilarion* cel mare, sf *Theodosiu*, sf *Alexandru*, episcop d'Ierusalim († 250), sf. *Modest*, arhiepiscop d'Ierusalim († 634), cuviosul *Ioan* din vechea lavră a luĭ Chariton (în Palestina), carele a repausat în secolul al 8-lea, sf. *Isichiu*, presbiter d'Ierusalim († 432), sf. *Gerasim* de la Iordan († 475), înmormêntat cu *leul*, şi mulţĭ alţii din hotarele vechiuluĭ patriarhat *d'Ierusalim* s'au distins pe felurite căĭ, prin felurite mijlóce, d'a aduce omenirea la mântuire prin adever, bine, frumos, şi d'acea memoria lor se menţionéză cu laudă, veneraţiune, pretutindinea de orthodoxĭ.

[3]) *A. D. Xenopol* şi *C. Erbicénu*. *„Serbarea şcolară de la Iaşi“*. Iaşĭ, 1885, pag. 66.

[4]) *Idem* opul citat, pagina 388.

[5] *Idem* opul citat, pag. 376.

grecești, din cari unele d'o mare valóre. In biblioteca manastirei Sf. Savva din *Iași*, actualminte anexata la biblioteca universitaței din *Iași*, sunt între alte multe carți și manuscripte grece, și o gramatica, compusa d'un profesor grec, spre a ușura studiul cel prea lung al gramaticelor ordinare grece de prin scóle. Acest manuscript este vechiu, de óre-ce sa aminteşte, cum sa cântà„ *la mulți anĭ*“ în *România*, patriarhului de Constantinopol *Cyrill,* lui *Ión Constantin Basarab* domn a tóta *Ungro-Vlahia*, şi Prea sânțitului şi prea învețatului *Antim mitropolit al Ungro-Vlahiei* exarh plaiurilor şi locoțiitor al Ankirei. Din o nota se constata, ca *toți 4 patriarhiĭ d'orient eraŭ d'o dată în Bucureştĭ*, anume: *Chiril* patriarh de Constantinopol, *Samuel* patriarh d'Alexandria, *Chirill* patriarh d'Antiohia şi *Chrysanth*, patriarh d'Ierusalim. Acesta era în timpul lui *Antim*, renumit mitropolit al *Valahiei*. Se vede în mod evident, ca pe timpul lui *Antim Ivirénul* au tost adunați la *Bucureştĭ* toți patriarhii d'Orient cu vre-o ocasie, cu care ocasie s'a facut şi cântare de felicitare ocasionala. Manuscriptul este scris în *Bucureşti* şi maĭ apoĭ venit în *Iaşĭ*, adus de sigur de vr'un profesor al Academiei din *Bucureştĭ* [1]). Din manuscriptele şi carțile menționate multe sunt din timpul lui *Chrysanth*, patriarh *d'Ierusalim*, carele a inaugurat *şcóla grécă de la monastirea st. Savva din Iaşĭ*. Patru patriarhi d'Orient s'au aflat d'o data în *România*, la an. 1693, la înmormêntarea principelui *Constantin Cantemir*, dupa cum s'a menționat mai sus [2]).

In cartea sa „*Sintagma*“ (in limba gréca), fericitul *Chrysanth* patriarh d'Ierusalim, sa încérca a demonstra, ca biserica *română* n'a fost nici o data dependenta de Ochrida (el identifica *Ocrida* cu *Iustiniana I)*, şi ca din contra, biserica *română* a fost tot d'a-una supusa patriarhiei de Constantinopol. Pentru a demonstra idea sa, *Chrysanth* întrebuințéza nuvela XI (a lui Iustinian), unde sa şi observa lipsa cunoştiințelor limbei latine, precum şi unele manuscripte, noue înca necunoscute. Un aseminea mod de argumentare nu se póte numi convingetor, şi nu este fara de intențiune, fiind-ca, întrebuințând nuvela XI, el nu cunóşte nuvela CXXXI, şi acésta cu atât era mai necesar, ca nuvela întâia se explica prin a doua, şi apoi este şi mai neînțeles, ca el n'a cunoscut opiniunea prea fericitului *Dositheu*, unchiului şi învețatorului seu, pe a caruea opera a publicat-o el, şi autoritatea ştiințifica a aceluia trebue sa fie mai sus de ori-ce îndoiala. In basa

[1]) *Constantin Erbicénu*, „*Revista Teologica*“ Iaşĭ. 1885, No. 28, pag. 121-122. D. Constantin Erbicénu este un *elenist* distins în *România*, a compus mai multe scrieri pe cari parte le-a publicat, şi parte le va publica, scrierile aceste au o mare valóre Theologică şi literara. De vr'o câți-va anĭ studiaza manuscriptele şi imprimatele grece şi *române*, maĭ ales publicate în țerile *române*, avênd un interes particular pentru *limba, literatura şi istoria română*, în legatura cu mişcarea grécă şi slavona din anumit timp; şi pentru acésta ori-ce om, care'şĭ ïubeşte credința şi țara stremoşască, devotat ştiințeĭ, primeşte ostenelile d. Erbicénu cu multa stimă şi recunoştință. In an. 1888 a scos la lumina cartea: „*Istoria Mitropoliei Moldovei*“ operă de mare valóre. *Gion* în ziarul *Romanul* Bucureştĭ Nr. de la 16 Noembrie 1888.

[2]) *Filaret Scriban*, episcop de Stavropol „*Istoria Bisericéscă Româna*“. Iaşĭ 1871 pag. 104.

nuveleĭ CXXXI patriarhul *Dositheŭ* dice: ca arhiepiscopul d'Ocdrida (şi el confunda Ocdrida cu Iustiniana I), trebue sa fie neatârnat şi el trebue sa chirotonisască pre episcopiĭ *Dacieĭ* mediterane, ripensa, aı *Tribaliei*, aı *Misieĭ* de sus şi aĭ *Panonieĭ*. In alt loc *Dositheu* dice, ca Biserica *română*, fiind supusă până la an 450, arhiepiscopuluı din *Roma*, de la acéstă data ea maı întaiu a fost supusa episcopuluı de *Thesalonic*, iar maĭ pre urma *Iustinianeĭ I.* [1]) Aceştı treı patriarhı d'Ierusalim-*Nectariu*, *Dositheu*, *Chrysanth* sunt póte ceĭ maı însemnaţĭ prelaţı aĭ Bisericeı d'Ierusalim în timpurile moderne, d'acea dênşiı se consideră, ca *ilustraţiunı*, ca ierarhı renumiţı celebrı de toţı autoriı ortodoxı, maĭ ales grecı, *românı* ruşĭ, carı aceştĭ ierarhı fiind de origina grecı, aŭ contribuit fórte mult la buna stare a bisericilor *română* şi rusă. Renumiţı 'ĭ numesc şi *românii* [2]), şi ruşiı [3]). D'acea am vorbıt maı mult despre aceste persóne, carı presinta şi interes pentru *românĭ* ortodoxı, carı au trecut prin felurite fase nefavorabile în timpurile trecute, ajutându-se reciproc prin acea, cu ce puteau, sub raportul religioso-moral, intelectual, material maı ales avêud în vedere acea împrejurare, ca din secolul al 7 până la 1534 la patriarhatul d'Ierusalim se alegéu nu *grecĭ* ci *arabĭ* carı administrau biserica d'Ierusalim reu de tot, aducênd-o la decadenţă complecta, patriarchatul d'Ierusalim fiind, la finele secoluluĭ al XV şi la începutul secoluluı al XVI, aşa de serac, în cât serviciul divin se efectua de sacerdoţĭ în vestminte de pânza, cu trikele de fer şi vase de arama, în cât numerósele monastirı şi locurĭ sfinte s'au cedat eterodoxilor, şi clerul local arab nu primea la sine pe veneticiĭ din Constantinopol.... [4])

Acum voim să spunem ceva, fórte pe scurt, despre rolul curentuluĭ civilisător al grecilor în *România* şi Rusia în timpurile trecute.

Epoca de la *Vasile Lupu* şi *Matheĭ Basarab* cu dreptul constitue o epocă deosebita, cu caracter propriu, prin o desvoltare intelectuală superióră timpurilor precedente. D'acum slavonismul dispare cu repediciune, iar în locul seu ia preponderanţĭ elenismul.

Acesta a avut în ţara nóstră o cultura maı înflorita şi maĭ variată, de cât slavonismul. *Limba zeilor din Olip are farmecul d'a captiva pe cel ce o aprofundeză, şi forţa d'a exclude orĭ-ce literatura*

---

[1]) *Nicolae V. Laşcu*. *„Biserica ortodoxă româna“* Bucureştĭ, an. 1885 Nr. 10 pag. 795—796.

[2]) *Filaret Scriban* episcop de Stavropol. *„Istor. biseric ească. a Românilor“*. Iaşĭ, 1871, pag. 104.

[3]) Т. И. Филипповъ „Совреиенние Церковиие вопросъ“, Petersburg 1882, pag. 351—352.

[4]) Н. Н. Дурновъ „Правба о Палестинскхь Дѣлахъ“ „Adevĕrul despre afacerile Palestiniene“ Mosqua 1886, pag. 101—102. Acéstă carte, compusă de d. *N. N. Durnov*. fost redactor al ziaruluĭ „Востокъ“ (Orientul) din Mosqua, tractéza despre afacerile Bisericeĭ d'Orient în genere şi despre patriarhatul d'Ierusalım în special. Este compusă în spirit ultra-ortodox, simpatisând grecilor ortodoxĭ provocat fiind de apariţiunea la lumină a uneĭ cărţĭ despre orientul ortodox, compusă de d. *A. V. Eliseev* vice-preşedinte al societăţeĭ Palestiniene ortodoxe din Petersburg, în an. 1884, în carea clerul grec ortodox este luat cu totul în derîdere.

semi-cultă și străină, ca slavonismul: este dar natural sa ne aștepta la dispariţiunea totala a slavonismului şi la desvoltarea maı estinsă de cât în trecut, a limbeı nóstre naţionale. Biserica nóstra naţionala ortodoxa. prin carţile sale rituale şi literatura sa eclesiastica, continuă d'acum desvoltarea limbeĭ naționale, ca o cerința a bisericeı ortodoxa. Trebuia, căcı sosise timpul, ca sa se dea poporuluĭ nutrimentul spiritual în limba némuluı seu. Şcóla gréca este fondata în *Moldova* la 1644, de *Vasile Lupu*, avênd marı averĭ nemișcatóre, fiind sub epitropia monastireı sţ. *Treĭ Ierarhı* [1]. La 1680 se fundéza în *Valahia* de *Şerban Cantacuzin*, o alta academie gréca. Atât la sţ. Treı Ierarhĭ din Iaşı cât şi la st. *Savva din Bucureştĭ*, se înfiinţézä *două academiı* de ştiinţe înalte cu profesorı grecĭ, aduşı într'adis...Numerul profesorilor grecı este destul de mare... Ceı maı renumiţı profesorı au fost: *Paisiĭ Sigarid* mitropolit de Gaza, *Nicolae Keramevs*. *Ieremia Cacavela*, *Sevastos Kimenitul* din Trapezunt, *Panaite Sinopeus*, *Mitrofan Grigoras*, *Neofit Cavsocalivitul*, *Constantin Carion*, *Cercel*, *Cromida*, *Thestoki*, *Cavdela*, *Alexandru*, *Constanta*, *Lambru*, *Vardalah*, *Duca*, *Vamva*, *Ghenadie*—toţĭ barbaţĭ eruditı, autorı stimaţı, patrioţı grecı înfocaţı, carı au ţinut în aceste doue academiı instrucţia la înalţimea ştiinţeı occidentale... *Cercel* a fost unul din ceı maı eruditı ómenı aı timpuluı seu, fiind comparat cu *Eugeniu Bulgaris* şi *Nicefor Thetoki*, contemporanı aı seı... Şi grecii studiau în *academiele române*, de unde cu demnitate respândéu ştiinţa prin departatul orient, ca *Constantin I*, patriarh de Constantinopol, *George Thrahul*, şi mulţı alţiĭ, ale caror nume sunt cunoscute din manuscripte şi carţĭ didactice imprimate.. Pe lânga şcóle s'au înfiinţat *tipografiĭ* greceştı, unde s'au imprimat maı multe sute de carţı greceştı prin *Iaşĭ*, *Bucureştĭ*, *Rômnic*, *Snagov*, *Tîrgovişte*. In *România* era şi un *Ateneŭ hellenic*, în care se forma o dulce şi placuta fraseologie, cea-ce lipsea în alte parţı ale Grecieı... Barbaţiı eruditı aı Grecieı libere de astă-ḑı, profesorĭ aı universitaţdı din *Athena*, cu renume europén, vorbesc de pe catedre cu mult respect şi recunoştinţă de resultatele intelectuale şi morale dobândite de poporul lor prin academiile din *Iaşĭ* şi *Bucureştı*, numind aceste şcolı „*vetre de luminı*", recunoscênd, ca renaşterea lor naţională se datoreşte mult ospitalitaţeı românilor...

Naţiunea gréca are drept la stima tuturor, şi ea nu trebue a fi respunḑetóre de grelele domniĭ ale unora din fanarioţı.

Apoı grecii şi înainte de fanarioţı au fost factorı de cultura şi nu numaı pentru cutare epoca. orı cu înrîurire numaı asupra unuı anume popor.

George P. Samureanu.

[1] *A. D. Xenopol* şi *Constantin Erbicénu* „*Serbarea şcolară de la Iaşĭ*". Iaşĭ, 1885 pag. 48—71. Acéstă carte compusă de d-niĭ profesorĭ *A. D. Xenopol* şi *Consantin Erbicénu*, tipărită cu cheltuiala ministeruluĭ de Instrucţiune al *Romăniei*, este fórte importanta, interesantă.

BIBLIOGRAFIE.

Primim urmatórea broşură de la biblioteca facultaţei teologice din Cernăuţĭ: „Morala Testamentuluĭ vechiŭ“, *Studiu relativ la istoria moraleĭ creştine* de Prof. dr. Emilian Voiuţchi. Ediţiune separată din „Candela.“ Cernauţ. Tipografia Arhiepiscopală 1890.

Părintele Voiuţchi cel d'intaiŭ absolvent cu diplomă de doctor a ḑiseĭ facultăţĭ şi profesor de teologie morala la ea, s'a făcut deja cunoscut, ba şi-a câştigat chiar merite în literatura ştiinţifică a teologieĭ ortodoxe la românĭ ca editor al prelegerilor academice din dogmatica ortodoxă rĕmase de la rĕposatul Alexiu Comorăşanu, preot şi profesor eminent de dogmatică la numita facultate

Prin lucrarea de faţă, părintele Voiuţchi dovedeşte şi maĭ mult încă silinţa sa de a înmulţi talantul dobândit în şcólă; de a rĕspândi sămênţa cea buna, scósă din jigniţa bogata a învĕţăturelor teologice universitare.

Acésta se va cunóşte şi maĭ bine aruncând o repede privire asupra metodeĭ şi cuprinsuluĭ cărţeĭ.

De la 1830 încóce, luă început în Germania şcóla istorică cu centrul în Tübingen, avênd ca întemeitor pe Möhler şi ca representanţĭ de frunte pe Alzog, Hefele, Döllinger etc. în deosebĭ ca moraliştĭ pe Hirscher, Werner etc. Cu ea ştiinţele teologice, în special teologia morala luară un avânt puternic; acéstă din urmă nu s'a maĭ espus ca în scolastică în formă de speculaţiuni unele maĭ subtile de cât altele, ci

după date obiective biblice şi psihologice. Nu se ocupa decî maî mult cu vorbe ci cu fapte, cu date, şi discuţiunea faptelor e cea maî potrivită şi maî instructivă. După acésta metoda desfăşură şi părintele Voiuţchi studiul sĕu despre morala testamentuluı vechiu.

Ce s'atinge de cuprins, autorul după ce arata însemnătatea Testamentuluī vechiu pentru tot omul şi în deosebı pentru teolog, cacī este temelia celuī nou (p. 1, deosebeşce în istoria moraleı T. V. două periódе, fie-care cu isvóre proprii pentru învĕţătura morala (p. 2).

A.

In periodul „*evraistic*“ până la robia din Babilon, autorul intemeindu-se pe „*facere*“ stabilesce maı întaı că D-ḍeŭ este nu numaī facĕtor a tóte fapturele de la cele anorganice până la cele cu organe maı desĕvêrşite, ci şi causa ultimă a tuturor legilor dupa care ele lucréza şi care constituesc ordinea, armonia întregeī firī (p. 3 veḍı şi Teologia morală de Simar, ediţia 2-a p. 22 şi 26, asemenea: Manuel de Morale etc. par. M. J. J. Rapet. Paris. 1858 p. 62 seq), īar în deosebı a legilor pentru lucrarea conşcienta şi libera a omuluī, legī carī constituesc *ordinea morala* (p. 4) şi sunt parte înscrise în inima omuluī (legea naturală) īar parte rostite în poruncī (legea supranaturala), sancţionate la caz de calcare cu pedépsă fórte grea, o data cu care urmă şi fagaduinţă de mântuire (p. 5 7)

Dupa ce tratéză pe scurt, într'un stil lapidar, acéstă cestiune principală, ca fundament a moraleī v. t. şi a moraleī întregeī descoperirī, autorul o reduce pe cea dintaī la treı ideī principale: Ea şi tóta moralitatea, are ca *principiu suprem*-- voinţa luī D-ḍeu, ca *cuprins esenţial* (fiinţă) supunerea omuluī la voinţa luī Dumneḍeŭ şi ca *scop*—restatornicirea chipuluī perfect a luı D-ḍeŭ în om şi tot odată realisarea împĕrăţieī luī D-ḍeŭ pe pămênt. Acest scop însă presupune la om conştiinţă vie despre neputinţa şi vinovăţia sa morala şi de aicī dorinţa de un mântuitor şi aştepta-

rêa luĭ—ceia-ce dă moraleĭ v. t. un caracter pregătitor ; ea este o morală a sperăreĭ şi tóte fasele eĭ sunt numaĭ treptele uneĭ şi aceleĭaşĭ acţiunĭ dumneḑeeştĭ (p. 8).

Autorul arată maĭ departe pe basa scriptureĭ realitatea celor treĭ ideĭ principale a moraleĭ t. v. inainte de potop (p. 9),după potop (p. 10 s. q.) în timpul patriarhilor (p,12-16) şi în mosaism, când se dădu decalogul, basa moraleĭ v. t. şi chiar a adevĕrateĭ moralităţĭ, după ce profeţiĭ şi Christos îl deplinirā cu ideĭ maĭ înalte (p. 17—30). Esplicarea decalogului este scurtă dar cuprinḑĕtóre, basată pe isvóre ortodoxe şi romano-catolĭce, maĭ ales însă pe st. scriptură; se însémnă deosebirea între biserica nóstră şi cea latina şi protestantă relativ de împărţirea decalogu-luĭ (p. 31), de asemenea îndemnurile pentru împlinirea poruncilor (p. 32) şi fundamentul a tótă conştiinţa morală —credinţa în unul D-ḑeŭ prin care Israil trebuĭa la început sa serve de esemplu pentru cele-l-alte popóre şi în urmă după caderea zidului despărţitor cu ivirea profetuluĭ şi mântuitoruluĭ aşteptat, împreună să formeze o impĕrăţie nouĕ (p. 33 s.q). La acésta povăţuiră pe Israil atât proorociĭ cât şi instituţiunile din legea veche care potrivit fireĭ omuluĭ staŭ cu învĕţăturele descoperite în acelaşĭ raport, în care stă corpul cu sufletul şi sunt un mijloc al lucrărilor luĭ D-ḑeu spre curăţirea şi sfinţirea omuluĭ (p. 35—39). Autorul enumără aceste instituţiunĭ şi arată însemnătatea morală a lor, ĭar împreună cu acésta atinge şi învĕţatura v. t. despre harul dumneḑeesc şi condiţiunile pentru câştigarea luĭ (p. 40—43).

B

In periodul ĭudaistic autorul descrie starea morală a poporuluĭ Iudeŭ nemijlocit înaintea şi în urma robieĭ din Babilon, însemnând întórcerea şi intemeierea din noŭ a poporuluĭ ales ca lucrare curat harică a luĭ D-ḑeŭ, şi ca icónă a întórcereĭ prin har a tuturor ómenilor la împĕrăţia sa (p. 44 sq). Proorociĭ dând ideiĭ mesianice caracter

universal, aŭ înlăturat întru cât-va particularismul ĭudaic, (p. 4) însă viaţa morală, ce şi după exil trebuia să conste nu numaĭ în împlinirea faptelor din afară, „în zidirea templuluĭ esterior“ ci şi în curăţia sufletuluĭ, „în zidirea templuluĭ interior“ (p. 48) din causa stricteĭ observărĭ a formelor din afară ajunse aşa de penibilă d. e. sub Macabeĭ, că se nesocoteaŭ chiar exigenţele umanităţeĭ (p. 49), cu tóte că se 'nvăţa şi moralul curat, ales în cartea luı Tobie, a luĭ Isus Sirah (p. 50) şi a înţelepcĭuneĭ luĭ Solomon, în care se vede fórte bine cât a fost Iudaismul influenţat de elenism, anume în direcţiune morală de epicureism (p. 51). Apărând saŭ combătând acest amestec, Iudeiĭ se desbinară în maĭ multe secte religióse (p. 52). După ce enumĕră aceste secte şi înfăţişază învĕţăturele morale a lor, autorul încheie cu un registru de literatură privitóre la materia tratată.

Lucrarea se póte numi cu dreptul un repertoriŭ fidel a învĕţătureĭ moraleĭ din v. t. căcĭ pretutindinea e întemeiată pe locurĭ din cărţile canonice şi necanonice, din care se póte cunóşte în adevĕr: „că morala patriarhală şi cea mosaică este condiţiunea (temelia) moraleĭ creştine“ (p. 2). Ceia-ce mareşte valórea eĭ este că înfăţişază acéstă învĕţătură într'un mod sistematic, uşor de pătruns şi că este cea d'întâiŭ de felul eĭ în literatura nóstră teologică.

Ne facem o plăcută datorie a recomanda cartea tuturor ĭubitorilor de învĕţătura moraluluĭ sfintelor scripturĭ, confraţilor preoţĭ şi cu deosebire studenţilor teologieĭ, ca una ce le înlesnesce mult înţelegerea şi pătrunderea temeĭnică a teologieĭ morale.

Preţul eĭ este 90 kr. (2 l. n), destinat în folosul „Academieĭ Ortodoxe“, Societatea studenţilor facultăţeĭ de theologie din Cernăuţĭ.

Iconom, Al. Mironescu.

DONAȚIUNI.

Persónele însemnate maĭ jos au contribuit la reparaţiunea bisericeĭ Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, din comuna Tupilaţiĭ, din Eparhia Sânteĭ Episcopiĭ a Romanuluĭ, cu următórele sumĭ:

Dl. Filip Popovicĭ, membru epitrop al bisericeĭ Adormirea, cu suma de 430 leĭ. Dl. Vasilie Ciocârlan, cântareţul bisericeĭ din comuna Talpa, judeţul Neamţ cu 100 leĭ. D-na Safta V. Stan, proprietara moşieĭ Talpa, judeţul Neamţ, cu 88 leĭ. D-na Graţia Calimah Catargiu, proprietara moşieĭ Tupilaţiĭ cu 50 leĭ. Dl. R. Roman cu 10 leĭ. Dl. Nicolaĭ Zumer, arendaşul moşieĭ Muncelul de sus, judeţul Roman cu 10 leĭ. Total 688 leĭ. Pe lângă acésta şi obştia locuitorilor din acea comună au contribuit fie-care câte cu 10 leĭ, complectându-se ast-fel suma de 2,312 leĭ, cu care s'a terminat în totul reparaţiunea numiteĭ bisericĭ, pentru care fapta piósa şi demna de imitat li se aduce viĭ mulţemirĭ prin publicitate.

Dl. Radu Venatoru, locuitor in comuna Piria, judeţul Mehedinţĭ, daruind bisericeĭ locale treĭ sfeşnice; precum şi înveţatorul Mihalachi Stancescu, preutul I. Papinescu, locuitoriĭ Dimitrie şi Antonie Venatorul, daruind de asemenea un sfeşnic pentru Iconostas, în valóre de 20 leĭ; li se aduce mulţemirĭ prin publicitate.

Domnul Marc Manzavin şi soţia sa Catinca din gara Crasna, oferind bisericeĭ cu hramul Sânţiĭ Voevozĭ din comuna Albeştiĭ, judeţul Falciu, un sfeşnic de alama în greutate de 20 oca, li se exprima mulţemirĭ prin publicitate.

Dómna Maria Grigorie Boranescu din comuna Bozia, judeţul Falciu, donând bisericeĭ cu hramul Sântul Martir Gheorghie din

menţionata comună, o casa compusa din doue odaĭ, bucatarie, şi alte atenanse pentru locuinţa preotuluĭ, i se aduce calduróse mulţemirĭ prin publicitate.

Dl. Ilie I. Bejan din catunul Zoiţa pendinte de comuna Gradiştea, jud. Râm. Sarat a oferit un rând de veştminte preoţeştĭ în valóre de 240 leĭ, precum şi alte obiecte necesare bisericeĭ din acel catun, pentru carĭ i se aduce viĭ mulţemirĭ.

Domniĭ Spiru N. Focşia, Costachi P. Craciunescu şi Ivanciu Atanasiu, toţĭ comercianţĭ în urbia Galaţiĭ, au daruit bisericeĭ din comuna Raşcaniĭ cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ 15 chilograme lumînarĭ de ceara alba şi 6 litrurĭ unt-de-lemn, pentru care li se aduce calduróse mulţemirĭ.

Dl. Dumitru Aldea, din comuna Puescĭ, jud. Râm. Sarat, a hărazit bisericeĭ de acolo cu patronagiul Sântuluĭ Mareluĭ Martir Gheorghie: un policandru, un stihar, un epitrahil şi un acoperemânt pentru S-ta Masa, tóte în valóre de leĭ noĭ 230, pentru care i se aduce mulţemirĭ prin publicitate.

Gheorghe Popa Coman (Neaţa) din comuna Urluenĭ. judeţul Teleorman, a dotat bisericeĭ cu hramul Adormirea din catunu Isbaseştĭ, cu înprejmuirea din nou, cu o clopotniţa, un clopot şi un rînd de haine preoţeşcĭ, pentru care i se exprima viĭ mulţemirĭ prin publicitate.

Domniĭ: Radu Tudor, comerciant, Savin Mihaĭ primar şi Ioan Moise, epitrop, au cumparat una Evangelie legata cu pele marochin în valóre ae 18 leĭ. Enache Constantinescu idem una Liturghie în valóre de 10 leĭ; asemenea Ilie Cocor idem un Aghiasmatar în valóre de 5 leĭ. Gheorghe Radu, Dobre Tudor şi Ioan Mihaiu Moise idem o Psaltire în valóre de 7 leĭ 50 banĭ. Iar Marin F. Petre epitrop şi cu alţĭ locuitorĭ au cumparat cele-lalte carţĭ, pentru care fapte frumóse li se aduce mulţemirĭ din partea Epitropieĭ bisericeĭ din comuna Gradiştea, judeţul Vlaşca.

Domnul Costachi Baluş, comerciant din Galaţĭ, cu ocasiunea venireĭ sale în podgoria Nicoreşcĭ, judeţul Tecuciu, a înzestrat biserica cu patronul Prea Cuviósa Paraschiva din catuna Nicoreşcĭ

de sus, cu o cadelniţa de argint în valóre de 50 lei, 2 sfesnice de lemn şi o masa pentru trebuinţele bisericei; împodobind tot-odata şi policandru bisericei, precum și tóte sfeşnicile cu lumînarî, pentru care i se aduce cele mai vii mulţemiri din partea Epitropiei acelei biserici.

Domnul Marin Chirculescu, comerciant în comuna Iazu, a oferit bisericei din acésta comuna, o cadelniţa in valóre de 18 lei şi una soba de tuciu în valóre de 40 lei. pentru care i se aduce mulţemire prin publicitate.

Mai mulţi Par. ieromonahî şi monahî din Monastirea Ciolan au facut următórele danie bisericei din comuna Cârpruștea:

Dionisie Duhohnic Ieromonah din Ciolan: S-tul Potir, Discu, Steaua, Linguriţa, o cruce de lemn îmbracata cu argint, o cruce de sidef în lungime ca o palma; Monahul Sisinie din Ciolan: o cruce de lemn lucrată subţire, doue sfeşnice de alama pe sânta Masa. Monahul Methodie Ștefanescu: un Ceaslov bogat. Ieromonahul Inocheutie: o Leturghie cu tocul ei. Ieromonahul Dositheiu Eclisiarh: un rând de veştmînte preoţeşti și alte maruntușurî, o basma pentru acoperit s-tele vase, alta basma de matasa pe Iconostas. Dosetheiu Eclisiarhul, un rând de veştminte de creton, S-tele Móşte cu care s'a sfinţit biserica. Pentru acésta laudabilă și demna de imitat faptă li se aduce caldurόse mulţemirî.

Urmatórele persóne au înzestrat biserica cu hramul Sânţii Voevodi din comuna Marunţişu, judeţul Buzeu, cu lucrurile și banii ce să notéza: Părintele Dositheiu, din monastirea Ciolanu judeţul Buzeu care a darut: un rând de sfinte vase de argint în valóre de 100 lei, o cadelniţa de argint în valóre de 50 lei, un rând procoveţe de matase 20 leî, o crucilița de argint pe sânta masa 45 lei, un miruitor de argint şi un clopoţel pe s-ta masa 12 leî, un colivitru de arama pentru botez. Total 307 lei. Parintele Dionisie duhovnic din Monastirea Ciolanu a daruit o boeşcea pe sfânta Masa în valóre de 30 lei. Parintele Eftimie Georgescu, diacon, din Monastirea Ciolanu a daruit: o icóna Imperatésca şi un apostol ambele costă 75 lei. Obştia monahilor din M-rea Ciolanu au daruit suma de lei 51 b. 70, și Par. Bonifate, monach din M-rea Gavane a daruit o carte în valóre de 20 lei şi banî numerar 20 lei. Preotul şi epitropiî al numitei bisericî, li aduce mulţemiri prin publicitate pentru acésta fapta vrednica de imitat.